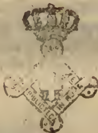
C. Plinii Secundi Veronensis in XXXVII libros Naturalis historiæ suæ ad Vespasianum imperatorem Præfatio.

Leodegarij a Quercu Rothomagæi in eandē racematio.

PARISIIS
Ex officina Michaëlis Vascosani, in uia quæ est ad diuum Iacobum, sub Fontis insigni.

M. D. XLIII.

SACRATISSIMO ABBATI DIVI Pauli Vertodunensis Nicolao Psaulmæo fœlicitatem precatur Leodegarius à quercu.

Vilia si diuis sacrentur, tum sacra fiunt:
Illa nec à quoquam lædier usque decet.
Ergo tibi diuo nos uilia scripta sacramus:
Vt sacra dum fuerint, tuta mage esse queant.

LEODEGARII A QVERCV, ROthomagæi, *in præfationem* C. Plinij Secũdi *racematio.*

Libros. *Hæc præfatio fungitur uice libri primi, atque continet elēchum operis totius, quod uouet* Tito V*espasiano.* Iucundiſſime. *Scribit Suetonius* V*espaſianũ fuiſſe ingenio tam amœno, ut delicium populi diceretur.* Maximi. *Significat appellationem maximi deberi maieſtati* Titi, *&* *ſeneſcere in patre eius. Alij tamen legunt maxime, tanquã appellatio iucundiſsimi conſeneſcat in patre ſene. ſunt enim moroſi & minimè iucundi ſenes.* Putare nugas. *Catulli imitatio uouentis ſua epigrammata Cornelio nepoti, ſic,*

Cui dono lepidum nouum libellum
Arido modò pumice expolitum
Corneli? tibi: nanque tu ſolebas
Meas eſſe aliquid putare nugas,
Iam tum cum auſus es unus Ita*lorum*
Omne æuum tribus explicare chartis,
Doctis (Iuppiter) & laborioſis.
Quare habe tibi quicquid eſt libelli.
Qualecunque quidem ora per uirorum
Plus uno maneat perenne ſeclo.

Caſtrenſe verbum. *Cõterraneum, uerbũ magis uſurpatũ caſtris quàm forò. Cæterùm* Veronẽſ*is erat Catullus ut Plinius. hinc illud,* Mãtua Virgilio *gaudet,* V*erona Catullo.* Permutatis prioribus ſyll. *Plinius dãnat in Catullo ruditatẽ carminis Phalecij, & nimiã licẽtiam. nam cũ carminis Phalecij primus pes eſſe debeat ſpõdeus, collocat ſæpe Catullus iambũ, pyrrichium, trochæũ.* Veraniolis ſuis & Fabullis. *Veranius & Fabullus amiciſsimi fuere Catullo, ut multis epigrãmatibus cõſtat.*

A ij

Nunc sudaria Setaba ex Iberis
Miserunt mihi muneri Fabullus
Et *Veranius: hoc amem necesse est*
Et *Veraniolum meũ, & Fabullum.* Dein post paulo.
Verani optime, túque mi Fabulle

Quid rerũ geritis? &c. Simul vt. *Altera ratio cur Plinius uoueat opus hoc* Tito. Contubernio. *Plinius usus est castrensi contubernio Titi in Germania.* Nec quicquam. *Laus amplissima à modestia, q̃ no nerexerit cristas cumulatus honoribus.* Audacia superest. *Excusat audaciã, átq; non futuram fuisse tantam, nisi se Titus familiarissimum Plinio fecisset.* Tibi ignosces. *Quia culpæ (siqua est) author es.* Perfricui faciem. *Prouerbium, quo significamus pudorem expulsum. uide Erasmi chiliadas.* Fascibus. *Ductum à magistratibus, ante quos publici ministri & caduceatores gestãt fasces. Porrò significat Plinius excitari se modestia Titi ut ei uoueat opus, sed terreri amplitudine ingenij* Titi. Humili vulgo. *Oratoria sui deiectio.* Operá condicerem. *Litem intenderẽ.* In hoc albo. *Sumpta ab arbitris similitudo. non enim debet arbiter sententiam dicere nisi rogatus, atq; in catalogum selectorum sit.* Extra ingenii aleã positus. *Quadrat in hominem rotundè absolutũ.* Hæc doctissimũ Persium. *Lucilius nolebat satyras suas legi ab indoctissimis, quia non intelligerent: neq; à doctissimis, ne plus intelligerent de se quàm ipse uellet: sed à mediocribus. Quam reiectionem imitatus est Cicero in libro de Rep. cum tamen in principio de finibus, nolit ea uti. Porrò non est hic Persius qui satyras scripsit tẽporibus* Neronis, *sed orator eminentissimus, cuius Cicero meminit in dialogo de claris oratoribus.* Quòd si. *Argumentatur à maiori, si Lucilius & Cicero literatissimi*

uiri usi sunt reiectione eruditorũ, quãto minus à me uitari ea debet? Styli nasum. *Nasutas satyras.* Causatius. *Maiori caussa.* Plurimum refert. *Allusio ad morẽ iudiciorum.* Inuitatũ hospitẽ. *Etenim si cui condicitur conuiuiũ, potest conqueri de uilitate apparatus. Si autẽ ultro se offerat conuiuam, debet esse contentissimus adpositis.* Cum tribunos appellaret. *Cũ caussã apud tribunos agi uellet.* Asiaticus. *L.Scipio à deuicta Asia dictus est Asiaticus.* Ille *autẽ cum uicisset* Antiochũ *regem, & inde amplissimã prædam reportasset, accusatus est ab inuidis quòd magnam partem prædæ interuertisset: sed innocentia fretus non recusauit hostes esse sibi iudices.* Inter quos erat Gracchus. *Gracchus trib. infestissimus fuit* L.Scipioni. Vel inimico. *Quia magna uis est ueritatis.* Te quidem. *Locus à maiori, ad hũc sensum, si aulici qui matutinũ aue deferunt, tam religiose & timidè id faciunt, quanto timidius debet id facere rusticanus meus liber?* Verùm & diis. *Oratoria occupatio per attenuationem, quæ faciat ad excusationẽ audaciæ.* Mola. *Apud antiquos post arbuta & glãdes usus farris seruatus fuit adeò honorifice, ut sacrificium nõ fieret sine farre & sale. Dicitur enim mola à molito farre, quo tosto & sale asperso hostiæ aspergũtur.* Cũ honoris præfatione. *Cũ usurpamus turpe uerbũ, id facimus cũ honoris præfatione, dicẽtes,* Honor *sit auribus. Cum uenia dixerim.* Nemo. *Ratio cur nõ trita uia.* Obscuris. *Hinc Gellius meminit opera* Nigidij *à paucis lecta ob obscuritatẽ.* τὰς ἐγκυκλοπαιδείας. i. Orbiculatas *disciplinarum series.* Oportet *autẽ facere circulũ in omni arte: quoniã altera sine altera non tenetur, cũ sint omnes concatenatæ.* Res ardua. *Sunt hæc munia historicorum quæ memorat, uelut obices unde auocari queat à scribẽdo. Est au-*

tem elegans distributio cum gradatione. Voluisse abunde pulchrum. *Propertius,*

Quòd si deficiant uires, audacia certe
Laus erit: in magnis & uoluisse sat est.

Est autem elegans anticipatio. Equidem. *Solutio obicum.* Vtilitatem iuuandi. *Pluris facit Plinius authores qui ad utilitatem quàm qui ad uoluptatem scribunt.* Mirari T. Liuium. *Reprehensio Liuij, quòd gloriæ priuatæ magis studuerit, quàm publicæ utilitati.* Quoniam. *Ratio cur uiginti millia rerum complexus sit opere ipso. oportet enim librum more thesauri multa continere.* Homines enim sumus. *Hominum est multa nescire. Solus autem deus omnia nouit, coram cuius oculis omnia sunt nuda & aperta.* Succisiuis. *Succisiua tempora, quæ succiduntur & amputantur à debitis officijs. Simili prouerbio diuus Hieronymus uocat horas furtiuas: metaphora à seruis, qui præter pactas operas quas debent, extra iustas horas illas nonnihil operantur sibi, quod cedat in peculium.* Cum somno. *Subduco calculũ cum somno, & tantum dormio quantum satis sit ualetudini.* Musinamur. *Componimus. Beatus tamen Rhenanus legit muginamur, pro nugamur, & tarde conamur.* Pluribus horis uiuimus. *Siquidẽ uitæ additur quod somno demitur.* Quibus de caussis. *Oratoria occupatio.* Nec fiducia. *Sensus est, non audeo ideo quia opus sit dignum te, sed quia tibi dicatum.* Nos quidem. *Excusat quòd non ulterius spatietur in laudem* Titi, *quia iam hoc sit factum in historijs.* Aufidii. *Aufidius Bassus scripserat xxxi. lib. historiarum, ubi uehementer laudarat Vespasianos.* A fine. *Vbi desiuerat Bassus.* Sancitur. *Vera cõfirmatur ut lex.* Ambitioni. *Ne si uiuus sacrassem, uiderer tuam ambire beneficentiam.* Stomachi

machi mei. *Ironia est.* Argumentũ. *Quòd faueo prioribus & posteris.* Iuratissimis. *Legendũ furacißimis, hoc est qui nomine autboris suppresso furati sunt opera, ut Graecinus fecit, qui ad uerbũ omnia sumpsit ex Celso: ut Macrobius multa ex Gellio, & Solinus ex Plinio.* Virgiliana virtute. *Virgilius cum mutuatus sit Bucolica à Theocrito, Georgica ab Hesiodo, Aeneidẽ ab Homero & Ennio, non negauit furtum, sed blande confessus est à quibus accepisset. sic enim in Georgicis ait,*

Ascraeumq; cano Romana per oppida carmen. & in Buc.
Prima Syracusio dignata est ludere uersu.

Platonis. *Exemplo Platonis scripserat Cicero sex libros de rep. nec negauit se imitatũ Platonem.* Crantorẽ. *Crantor graecus scripsit de consolatione. hunc imitatus est Cicero in lib. de consolatione, qui perijt. hunc autem librum composuit Cicero ut solaretur se de morte Tulliae.* Inscriptionis. *Inuehitur in Graecos, qui usurpant titulorũ magnificentiã, cũ interea meras quisquilias scribant.* Alii. *Vt Helius Melissus.* κέρας ἀμαλθείας. *id est Copiae cornu. Est autem prouerbiũ quo significamus omnia affatim superesse. uide chiliadas Erasmi.* Lactis gallinacei haustum. *Prouerbium de re impoßibili.* Iam ia. *Alij legunt,* ἰαλεμός, *boc est uiolatio.* Pandectae. *Tyro uocauit lucubrationes suas pãdectas, id est omnia continentes.* Enchiridion. *Est libellus semper habendus in manibus.* πινακίδιον. *Pinacidia tabellae sunt continentes capita rerum omnium. sic autem uocamus libros quasi multarum rerum indices.* Vadimonium deseri possit. *Hoc est propter quas fides uiolari poßit.* Antias. *Rhenanus legit Antij. Est autem Antium urbs Latinorum.* In satyris. *Varro satyras Menippeas fecit, quarũ meminit Gell.* Flexibula.

Conſilium flectentes. Conditoribus. Rhenanus legit, ἀκόνων authoribus. Eſt autem icon imago picta uel ſculpta quæ exemplar lineamentis omnibus exprimit. Tria. Apelles tria perfectiſsime pinxit, Venerem è mari exeuntem, Caſtorē & Pollucem cum uictoria & Alexandro magno: imaginem belli reſtrictis à tergo manibus, Alexandro in curru triumphante. Parturire. Allegorice dictum. Abortus facere. Perſtat in metaphora. Cum celerius pariant elephanti. Prouerb. de re admodum tarda. Theophraſtum. Locus eſt à maiori. Solatur autem ſe exemplo Theophraſti. Nomen diuinum inde. Theophraſtus dictus eſt antè Tyrtamus, ſed à diuina phraſi impoſuit ei nomen Theophraſti Ariſtoteles. Fœminam. Intelligit Leontiū uetulam, cuius meminit Cicero lib. primo de natura deorum. Suſpendio deligendam arborem. Prouerb. de re indigniſsima: tāquam putet deſperandum doctis ſi in eos ſcribāt mulierculæ. Non queo. Aliud exemplum. Scio ego. Verba Catonis in zoilos. Vitilitigent. Calumnientur. dicuntur autem uitilitigatores à uitijs & litibus. Laruas. Cum laruis luctari, prouerbium in eos qui maledictis inſectantur mortuos, quos Plato putat ſimiles canibus qui lapides iactos mordent, nec attingunt ipſos à quibus læduntur. Ante me. Exemplo Sorani ſe tuetur. Hic autem libros epoptidon, id eſt ſpectaculorum contexuit.

F I N I S.

C. PLINII SECVNDI VERONENsis in XXXVII. libros Naturalis historiæ suæ, ad Vespasianum imperatorem præfatio.

IBROS naturalis historiæ, nouitiũ Camœnis Quiritiũ tuorum opus, natũ apud me proxima fœtura, licentiore epistola narrare cõstitui tibi, iucũdissime Imperator (sit enim hæc tui præfatio verissima, dũ maximi consenescit in patre) Nanq; tu solebas meas esse aliquid putare nugas, vt obiter emolliã Catullum cõterraneũ meum. Agnoscis & hoc castrense verbũ. Ille enim, vt scis, permutatis prioribus syllabis duriusculũ se fecit, quàm volebat existimari à Veraniolis suis, & Fabullis. Simul vt hac mea petulantia fiat, quod proximè non fieri questus es in alia procaci epistola nostra, vt in quædã acta exeat: sciantq; omnes quàm ex æquo tecum viuat imperium. Triũphalis & cẽsorius tu, sextũq; cõsul, ac tribunitiæ potestatis particeps: & quod his nobilius fecisti, dũ illud patri pariter & equestri ordini præstas, præfectus prætorio eius: omniáque hæc Reipub. Et nobis quidẽ qualis in castrensi contubernio? Nec quicquam mutauit in te fortunæ amplitudo in iis, nisi vt prodesse tantundẽ posses, vt velles. Itaq; cũ cæteris in venerationem tui pateant omnia illa, nobis ad colendũ te familiarius audacia sola superest. Hãc igitur tibi imputabis, & in nostra culpa tibi ignosces. Perfricui faciem, nec tamen profeci: quandò alia via occurris ingens, & longius etiã submoues ingenii fa-

ſcibus. Fulgurat in nullo vnq̃ verius dicta vis eloquẽtię, tribunitię poteſtatis facũdia. Quãto tu ore patris laudes tonas! q̃to fratris amas! Quãtus in poëtica es! O magna fœcũditas animi. Quẽadmodũ fratrẽ quoq; imitareris, excogitaſti. Sed hęc qs poſſet ĩtrepidꝰ ęſtimare ſubiturus ingenii tui iudiciũ, præſertĩ laceſſitũ? Neq; enim ſimilis eſt cõditio publicãtiũ, & nominatĩ tibi dicãtiũ. Tũ poſſẽ dicere, qd iſta legis imperator? Humili vulgo ſcripta ſunt, agricolarũ, opificũ turbæ, deniq; ſtudiorũ ocioſis: qd te iudicẽ facis? Cũ hanc operã cõdicerẽ, nõ eras in hoc albo. Maiorẽ te ſciebã, quàm vt deſcenſurũ huc putarẽ. Præterea eſt quædã publica etiã eruditorũ reiectio Vtitur illa & M. Tullius, extra omnẽ ingenii aleã poſitus, & (quod miremur) per aduocatũ defenditur: Hæc doctiſſimũ Perſium legere nolo, Læliũ Decimũ volo. Quod ſi hoc Lucilius, qui primus cõdidit ſtyli naſum, dicẽdũ ſibi putauit: ſi Cicero mutuãdum, præſertim cum de republica ſcriberet, quãto nos cauſatius ab aliquo iudice defendimur? Sed hęc ego mihi nũc patrocinia ademi nuncupatione. Quamplurimũ refert, ſortiatur aliquis iudicẽ, an eligat: multumq; apparatus intereſt apud inuitatũ hoſpitẽ, & oblatũ. Cum apud Catonẽ illũ ambitus hoſtẽ, & repulſis tanquã honoribus indeptis gaudentẽ, flagrãtibus comitiis pecunias deponerẽt candidati, hoc ſe facere pro innocẽtia (quod in rebus humanis ſummũ eſſet) profitebantur. inde illa nobilis M. Ciceronis ſuſpiratio: O te felicẽ M. Porci, à quo rẽ improbã petere nemo audet. Cũ tribunos appellaret L. Scipio Aſiaticus, inter quos erat Gracchus,

chus,hoc atteſtabatur,vel iimico iudici ſe approbari poſſe. Adeo ſummũ qſq; cauſæ ſuæ iudicẽ facit,quẽcũq; eligit: vnde prouocatio appellatur. Te qdẽ i excelſiſſimo humani generis faſtigio poſitũ,ſumma eloquẽtia, ſũma eruditione prędirũ,religioſe adiri etiã à ſalutãtibus ſcio. Et ideo immẽſa præter cæteras ſubit cura,vt q̃ tibi dicãtur, cõdigna ſint. Verũ & diis lacte ruſtici multæq; gẽtes ſupplicãt, & mola tãtũ ſalſa litãt,q nõ habent thura. Nec vlli fuit vitio deos colere quoquo modo poſſet. Meæ quidẽ temeritati acceſſit hoc quoq;, quòd leuioris operæ hos tibi dedicaui libellos. Nã nec ingenii ſunt capaces,quod alioqn nobis perq̃ mediocre erat: nec admittũt exceſſus aut oratiões ſermonẽsve aut caſus mirabiles, vel euẽt⁹ varios, nõ alia iucũda dictu, aut legẽtibus blãda. Sterili materia rerũ natura,hoc eſt vita,narratur: & hęc ſordidiſſima ſui parte,vt plurimarũ rerũ aut ruſticis vocabulis,aut externis,imò barbaris,etiã cũ honoris pręfatione ponẽdis. Præterea iter eſt non trita autoribus via, nec qua peregrinari animus expetat. Nemo apud nos qui idẽ tentauerit, nemo apud Græcos qui vnus omnia ea tractauerit. Magna pars,ſtudiorum amœnitates quærimus: quæ vero tractata ab aliis dicuntur immenſæ ſubtilitatis, obſcuris rerum tenebris premuntur. Iam omnia attingenda,quæ Græci τὰς ἐγκυκλοπαιδείας vocant,& tamen ignota aut incerta ingeniis facta. Alia vero ita multis prodita,vt in faſtidium ſint adducta. Res ardua,vetuſtis nouitatem dare,nouis autoritatẽ,obſoletis nitorẽ, obſcuris lucem,faſtiditis gratiã, dubiis fidẽ, omnibus vero naturã,& na-

turæ suæ omnia. Itaque etiam nō assecutis, voluisse, abunde pulchrum atq; magnificum est. Equidem ita sentio, peculiarē in studiis causam eorū esse, qui difficultatibus victis, vtilitatem iuuādi prætulerūt gratiæ placendi: idq; iam & in aliis operibus ipse feci, & profiteor mirari, T. Liuium authorē celeberrimū, in historiarū suarum, quas repetit ab origine vrbis, quodā volumine sic orsum: Iam sibi satis gloriæ quæsitū, & potuisse se desinere, ni animus inquies pasceretur opere. Profectò enim populi gentium victoris, & Romani nominis gloriæ, non suæ, cōposuisse illa decuit. Maius meritum esset, operis amore, non animi causa perseuerasse: & hoc populo Romano præstitisse, nō sibi. Viginti millia rerū dignarū cura, (quoniā vt ait Domitius Piso, thesauros oportet esse, nō libros) lectione voluminū circitèr duū millium, quorū pauca admodū studiosi attingunt propter secretum materiæ, ex exquisitis autoribus cētum, inclusimus triginta sex voluminibus, adiectis rebus plurimis, quas aut ignorauerāt priores, aut postera inuenerat vita. Nec dubitamus multa esse quæ & nos præterierint. Homines enim sumus, & occupati officiis: subcisiuísque temporibus ista curamus, id est nocturnis, nequid vestris putetis cessatum horis. Dies vobis impendimus, cū somno valetudinē cōputamus: vel hoc solo præmio contenti, quòd dum ista (vt ait M. Varro) musinamur, pluribus horis viuimus. Profectò enim vita vigilia est. Quibus de causis atq; difficultatibus nihil auso promittere, hoc ipsum tu præstas, quod ad te

scribi-

ſcribimus. Nec fiducia operis hæc eſt, ſed indicatura. Multa valde precioſa ideo videntur, quia ſunt tẽplis dicata. Nos quidẽ omnes, patrem, te, fratremq; diximus opere iuſto, temporum noſtrorũ hiſtoriam orſi à fine Aufidii Baſſi. Vbi ſit ea, quæres. iampridẽ peracta ſancitur. Et alioquin ſtatutũ erat hæredi mandare, ne quid ambitioni dediſſe vita iudicaretur. Proinde occupantibus locũ faueo & poſteris, quos ſcio nobiſcum decertaturos, ſicut ipſi fecimus cum prioribus. Argumentũ huius ſtomachi mei habebis, quòd in his voluminibus autorum nomina prætexui. Eſt enim benignũ (vt arbitror) & plenum ingenui pudoris, fateri per quos profeceris, non vt plerique ex iis quos attigi fecerunt. Scito enim conferentẽ me autores, deprehẽdiſſe à iuratiſſimis & proximis veteres trãſcriptos ad verbum, neq; nominatos, non illa Virgiliana virtute vt certarent, non Ciceroniana ſimplicitate, qui in libris de republica, Platonis ſe comitem profitetur: in cõſolatione filiæ Crantorem, inquit, ſequor: item Panætium de officiis. Quæ volumina eius ediſcenda, non modò in manibus habenda quotidie, noſti. Obnoxii profecto animi, & infelicis ingenii eſt, deprehendi in furto malle, quàm mutuum reddere, cum præſertim ſors fiat ex vſura. Inſcriptionis apud Græcos mira felicitas. κηρίον inſcripſere, quod volebãt intelligi fauum. Alii κέρας ἀμαλθείας, vt vel lactis gallinacei ſperare poſſis in volumine hauſtũ. Iam Ia, Muſæ, πάνδεκται, ἐγχειρίδιον, λειμών, πινακίδιον, inſcriptiones propter quas vadimonium deſeri poſſit. At cum in-

traueris, dii, deæ'que, quàm nihil in medio inuenies! Nostri crassiores, Antiquitatũ, Exemplorũ, Artiumq́; quàm facetissimi. Lucubrationem puto, qui Antiâs ciuis erat & vocabatur, Valerius primus asserit: Varro in satyris suis Sesculyssẽ & Flexibulas. Apud Græcos desiit nugari Diodorus, & βιβλιοθήκης historiã suã inscripsit. Apion quidẽ grammaticus, hic quem Tiberius Cæsar cymbalũ mũdi vocabat, quum publicæ famæ tympanum potius videri posset, immortalitate donari à se scripsit, ad quos aliqua cõponebat. Me verò nõ pœnitet nullũ festiuiorẽ excogitasse titulũ. Et ne in totũ videar Græcos insectari, ex illis nos velim intelligi pingiq́; cõditoribus, quos in libellis his inuenies, absoluta opera, & illa quoq́; quæ mirãdo nõ satiamur, pẽdẽti titulo inscripsisse, vt, Apelles faciebat, aut Polycletus: tanq̃ inchoata sẽper arte, & imperfecta, vt cõtra iudiciorũ varietates superesset artifici regressus ad veniã, velut emẽdaturo quicqd desideretur, si nõ esset interceptus. Quare plenũ verecundiæ illud est, quòd omnia opera tãquã nouissima inscripsere, & tãq̃ singulis fato adẽpti. Tria non amplius, vt opinor, absolutè quæ tradũtur inscripta, ille fecit, quæ suis locis reddã: quo apparuit sũmã artis securitatem autori placuisse. & ob id magna inuidia fuere omnia ea. Ego planè meis adiici posse multa cõfiteor: nec iis solis, sed & omnibus quæ edidi: vt obiter caueã istos Homeromastigas. Ita enim verius dixerim, quoniam audio & Stoicos, & dialecticos, Epicureos quoq́; (nam de grammaticis semper expectaui) parturire aduersus libellos quos de grammatica edidi, &

ſubinde abortus facere iã decẽ annis, cũ etiã celerius
elephanti pariant: Ceu verò neſciã aduerſus Theo-
phraſtum, hominẽ in eloquentia tantũ, vt nomen di-
uinũ inde inuenerit, ſcripſiſſe etiam fœminã, & pro-
uerbiũ inde natum, Suſpendio arborẽ eligẽdi. Non
queo mihi temperare, quò minus ad hoc pertinentia
ipſa Cenſorii Catonis verba ponã: vt inde appareat,
etiã Catoni de militari diſciplina cõmentãti, qui ſub
Africano, imò verò & ſub Annibale didiciſſet mi-
litare, & ne Africanum quidem ferre potuiſſet, qui
imperator triumphum reportaſſet, paratos fuiſſe i-
ſtos qui obtrectatione alienæ ſciẽtiæ famam ſibi au-
cupantur. Quid enim ait in eo volumine? Scio ego
quæ ſcripta ſunt, ſi palàm proferantur, multos fore
qui vitilitigent, ſed ii potiſſimùm, qui verę laudis ex-
pertes ſunt. Eorum ego orationes ſino præterfluere.
Nec Plãcus illepide, cũ diceretur Aſinius Pollio ora-
tiones in eũ parare, quæ ab ipſo aut liberis poſt mor-
tẽ Planci ederẽtur, ne reſpõdere poſſet: Cum mor-
tuis nõ niſi laruas luctari. Quo dicto ſic repercuſſit il-
las, vt apud eruditos nihil ĩpudentius iudicetur. Ergo
ſecuri etiã cõtra vitilitigatores, quos Cato elegãter ex
vitiis & litigatoribus cõpoſuit (quid enim illi aliud
q̃ litigãt, aut litẽ quærũt?) exequemur reliq̃ propoſi-
ti. Quia occupationibus tuis publico bono parcẽdũ
erat: quid ſingulis cõtineatur libris, huic epiſtolę ſub
iũxi: ſummáq; cura, ne perlegẽdos eos haberes, operã
dedi. Tu per hoc & aliis præſtabis ne perlegant: ſed
vt quiſq; deſiderauerit aliquid, id tãtũ quærat, & ſci-
at quo loco inueniat. Hoc ante me fecit in literis Va-
lerius Soranus ĩ libris quos ἐποπτίδων inſcripſit. Vale.

Ergratum est mihi, quòd tam diligenter libros auunculi mei lectitas, ut habere omneis uelis, quærásq; qui sint. Fungar indicis partibus, atq; etiã quo sint ordine scripti, notum tibi faciã. Est enim hæc quoq; studiosis non iniucunda cognitio. De iaculatione equestri unus. hũc cũ præfectus alæ militaret, pari ingenio curáq; cõposuit. De uita Q. Põponij Secũdi duo, à quo singulariter amatus, hoc memoriæ amici quasi debitum munus exoluit. Bellorum Germaniæ uiginti, quibus oĩa quæ cũ Germanis gessimus bella, collegit. Inchoauit cũ in Germania militaret, somnio monitus. adstitit enim ei quiescẽti Drusi Neronis effigies, qui Germaniæ latissimè uictor ibi perijt. Cõmendabat memoriã suã, orabatq́;, ut se ab iniuria obliuionis adsereret. Studiosi tres, in sex uolumina propter amplitudinẽ diuisi, qbus oratorẽ ab incunabulis instituit, & pficit. Dubij sermonis octo scripsit sub Nerone nouissimis annis, cũ omne studiorũ genus paulo liberius & erectius, periculosum seruitus fecisset. A fine Aufidij Bassi triginta unus. Naturæ historiarũ trigintaseptem, opus diffusum, eruditũ, nec minus uariũ, q̃ ipsa natura. Miraris quòd tot uolumina, multaq́; in his tã scrupulosa homo occupatus absoluerit? Magis miraberis si scieris illum aliquãdiu causas actitasse, decessisse anno VI. & L. medium tempus distẽtũ impeditumq́;, quà officijs maximis, quà amicitia principũ, egisse. Sed erat acre ingeniũ, incredibile studiũ, summa uigilãtia. Lucubrare à Vulcanalibus incipiebat, non auspicãdi causa, sed studẽdi: æstate, statim à nocte multa: hyeme uerò ab hora septima, uel cũ tardissime, octaua, sæpe sexta. Erat sanè somni parcissimi, nõnunq̃ etiã inter ipsa studia instãtis, & deserẽtis. Ante lucẽ ibat ad Vespasianũ Impatorẽ (nã ille quoq; noctib⁹ utebatur) inde ad delegatũ sibi officiũ. reuersus domũ, quod reliquũ erat tẽporis, studijs reddebat. Post cibũ sæpe, quẽ interdiu leuẽ & facilẽ ueterũ more sumebat, æstate si qd ocij, iacebat ĩ sole. liber legebatur. adnotabat, excerpebatq́;. Nihil enĩ unq̃ legit, qđ nõ excerperet. Dicere etiã solebat, nullũ esse librũ tã malũ, qui nõ aliqua parte prodesset. Post solẽ plerũq; frigida lauabatur, deinde gustabat, dormiebatq́; minimũ: mox quasi alio die studebat in cœnæ tẽpus. sup hãc liber legebatur, adnotabatur, & quidẽ cursim. Memini quẽdã ex amicis, cũ lector q̃dã pnũciasset pperã, reuocasse, & repeti coẽgisse: huic auunculũ meũ dixisse, intellexeras nẽpe: cũ ille annuisset: cur ergo reuocabas? decẽ ampli⁹ uersus hac tua interpellatiõe perdidim⁹. tãta erat parsimonia tẽporis. Surgebat æstate à cœna, luce: hyeme ĩtra primã noctis, & tãq̃ aliqua lege cogẽte. Hæc inter medios labores, urbisq́; fremitũ. In secessu solũ balinei tẽpus studijs eximebatur. Cũ dico balinei, de interiorib⁹ loquor. Nã dũ destringitur, tergiturq́;, audiebat aliqd, aut dictabat. In itinere quasi solut⁹ cæteris curis, huic uni uacabat. Ad lat⁹ notarius cũ libro & pugillarib⁹: cuius man⁹ hyeme manicis muniebantur, ut ne cœli qdẽ asperitas ullũ studijs tẽp⁹ eriperet: qua ex causa Romæ quoq; sella uehebatur. Repeto me correptũ ab eo, cur ãbularẽ. poteras, inquit, has horas nõ perdere. Nã perire omne tẽp⁹ arbitrabatur, qđ studijs non imptiretur. Hac intẽtione tot ista uolumina pegit. Electorũq; cõmẽtarios CLX. mihi reliqt, opisthographos qdẽ, & minutissimè scriptos, qua ratione multiplicatur hic numerus. Referebat ipse, potuisse se cũ pcuraret in Hispania, uẽdere hos cõmẽtarios Largio Licinio quadringẽtis millibus numûm. & tũc aliq̃to pauciores erãt. Nõne uidetur tibi recordãti quãtũ legerit, q̃tũ scripserit, nec in officijs ullis, nec in amicitia Prĩcipũ fuisse? rursus cũ audis qd studijs laboris impẽderit, nec scripsisse satis, nec legisse? Quid est enim qđ nõ aut illæ occupationes impedire, aut hæc instãtia nõ possit efficere? Itaq; soleo ridere cũ me qdã studiosum uocant, qui si cõparer illi, sum desidiosissimus. Ego autẽ tãtũ, quãtũ partim publica, partim amicorũ officia nõ distringũt, uaco. Quis ex istis qui tota uita literis assidẽt, collatus illi, nõ quasi somno & inertiæ deditus erubescat? Extẽdi epistolã, cũ hoc solũ qđ requirebas, scribere destinassem, quos scilicet libros reliquisset. Confido tamen hæc quoque tibi non minus grata, quàm ipsos libros futura: quæ te non tantum ad legendos eos, uerumetiam ad simile aliquid elaborandum possunt æmulationis stimulis excitare. Vale.

Vascosanus imprimebat.

C. Plinii Secundi, naturalis historiae libri duo, IX. et XXXII. *De aquatilium natura, & medicinis ex aquatilibus.*

Commentarij locupletissimi & doctissimi in librum priorem, ex omnibus ferè tum græcis tum latinis authoribus, qui ea de re doctè scripserunt, (quorum bona pars non uenit in lucem) immenso labore ac summo iudicio collecti, omniúmque penè marium longa nauigatione obseruati,

Francisco Massario Veneto authore.

PARISIIS,

Ex officina Michaëlis Vascosani, in uia quæ est ad D. Iacobum, sub Fontis insigni.

M. D. XLII.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIB. IX.

De aquatilium natura Cap. I.

ANIMALIVM quæ terrestria appellauimus, hominum quadam consortione degentia, indicata natura est. Ex reliquis minimas esse uolucres cõuenit. Quamobrem prius æquorum, amnium, stagnorúmque dicentur.

Quare in mari maxima animalia. Cap. II.

Sunt autem compluria in his maiora etiam terrestribus. Causa euidens, humoris luxuria. Alia sors alitum, quibus uita pendentibus. In mari autem tam latè supino mollíque ac fertili accremento, accipiente causas genitales è sublimi sempérque pariente natura, pleraq; etiam monstrifica reperiũtur, perplexis, & in semet aliter atque aliter nunc flatu nunc fluctu conuolutis seminibus, atque principijs: ut uera fiat uulgi opinio, quicquid nascatur in parte naturæ ulla, & in mari esse, prætérque multa, quæ nusquam alibi. Rerum quidem, non solùm animaliũ, simulacra inesse, licet intelligere intuentibus Vuam, Gladium, Serras, Cucumim uerò & colore & odore similem. Quo minus miremur equorum capita in tam paruis eminere cochleis.

De Indici maris beluis. Cap. III.

Plurima autem & maxima in Indico mari animalia, è quibus Balenæ quaternûm iugerûm, Pristes ducenûm cubitorum: quippe ubi locustæ quaterna cubita impleant, Anguillæ quoque in Gange amne tricenos pedes. Sed in mari beluæ circa solstitia maximè uisuntur. Tũc illic ruunt turbines, tunc imbres, tunc deiectæ montium iugis procellæ ab imo uertunt maria, pulsatásque ex profundo beluas cum fluctibus uoluunt, & aliàs tanta Thynnorum multitudine, ut magni Alexandri classis haud alio modo quàm hostiũ acie obuia, contrarium agmẽ aduersa fronte direxerit: aliter sparsis nõ erat euadere, qui non uo-

ce, non sonitu, non ictu, sed fragore terrentur, nec nisi ruina turbantur. Cadara appellatur Rubri maris peninsula ingẽs. Huius obiectu uastus efficitur sinus, XII dierum & noctium remigio enauigatus Ptolemaeo regi, quando nullius aurae recipit afflatũ. Huius loci quiete praecipua ad immobilem magnitudinem beluae adolescunt. Gedrosi, qui Arbin amnem accolunt, Alexandri magni classium praefecto prodidere, in domibus fores è maxillis beluarũ facere, ossibus tecta contignare: ex quibus multa quadragenûm cubitorum longitudinis reperta. Exeunt & pecori similes beluae ibi in terram, pastaéque radices fruticum, remeant, & quaedam equorum, asinorum, taurorum capitibus, quae depascuntur sata.

Quae in quoque oceano maxima. Cap. IIII.

Maximum animal in Indico mari Pristes & Balena est: in Gallico oceano Physeter, ingentis columnae modo se attollens, altiorémque nauium uelis diluuiem quandã eructans. In Gaditano oceano Arbor in tantũ uastis dispassa ramis, ut ex ea caussa fretũ nunquã intrasse credatur. Apparent & Rotae, appellatae à similitudine, quaternis distinctae radijs, modiolos earum oculis duobus utrinq; claudentibus.

De Tritonum & Nereidum & Elephantorum & arietum *marinorum figuris.* Cap. V.

Tiberio principi nunciauit Olysiponensium legatio, ob id missa, uisum auditúmq; in quodã specu concha canentẽ Tritonẽ, qua noscitur forma. Et Nereidũ falsa opinio non est: squãmis modò hispido corpore, etiã quà humanã effigiẽ habẽt. Nanq; haec in eodẽ spectata littore est: cuius morientis etiam gannitũ tristem accolae audiuere longé. Et D. Augusto legatus Galliae, complures in littore apparere exanimes Nereidas scripsit. Authores habeo in equestri ordine splendẽtes, uisum ab his in Gaditano oceano marinum hominẽ toto corpore absoluta similitudine, ascẽdere nauigia nocturnis temporibus: statimque degrauari quas insederit partes, & si diutius permaneat, etiam

mergi

mergi. Tiberio principe, contra Lugdunensis prouinciæ littus in insula simul trecentas amplius beluas reciprocans destituit oceanus, miræ uarietatis, & magnitudinis: nec pauciores in Santonũ littore: interq; reliquas, Elephãtos, & Arietes, cãdore tantũ cornibus assimilatis: Nereidas uerò multas. Turanius uerò prodidit expulsam beluã in Gaditana littora, cuius inter pinnas duas ultimæ caudæ, cubita sedecim fuissent, dentes eiusdẽ centũ uiginti, maximi dodrantiũ mẽsura, minimi semipedũ. Beluæ cui dicebatur exposita fuisse Andromeda, ossa Romæ, apportata ex oppido Iudææ Ioppe, ostẽdit inter reliqua miracula ædilitate sua M. Scaurus, lõgitudine pedũ XL, altitudine costarũ Indicos Elephãtos excedẽte, spinæ crassitudine sesquipedali.

De Balenis, & Orcis. Cap. VI.

Balenæ & in nostra maria penetrãt. In Gaditano oceano nõ ante brumã conspici eas tradunt: condi autẽ æstatis temporibus in quodam sinu placido & capaci, mirè gaudentes ibi párere. Hoc scire Orcas, infestã bis beluam, & cuius imago nulla repræsentatione exprimi possit alia, q̃ carnis immensæ dentibus truculentæ. Irrumpunt ergo in secreta, ac uitulos earũ, & fœtas, uel etiamnũ grauidas lãcinant morsu, incursúque ceu liburnicarũ rostris fodiunt. Illæ ad flexum immobiles, ad repugnandũ inertes, & pondere suo oneratæ, tũc quidem & utero graues, pariẽdiue pœnis inualidæ, solum auxiliũ nouere in altũ profugere, & se toto defendere oceano. Contrà Orcæ occurrere laborant, seséque opponere, & cautium angustijs trucidare, in uada urgere, saxis illidere. Spectãtur ea prælia ceu mari ipso sibi irato, nullis in sinu uẽtis: fluctibus uerò ad anhelitus ictúsq;, quãtos nulli turbines uoluant. Orca & in portu Hostiẽsi uisa est, oppugnata à Claudio principe. Venerat tunc exædificante eo portũ, inuitata naufragijs tergorũ euectorũ è Gallia: satiánsq; se per cõplures dies, alueum in uado sulcauerat, accumulata fluctibus in tantum, ut circumagi nullo modo posset, & dum saginam persequitur, in littus

fluctibus propulsa, eminente dorso multum super aquas carinæ uice inuersæ. Protendi iußit Cæsar plagas multiplices inter ora portus, profectúsque ipse cum prætorianis cohortibus, populo Romano spectaculũ præbuit, lanceas congerente milite è nauigijs assultantibus, quorum unum mergi uidimus, reflatu beluæ oppletum unda. Ora Balenæ habent in frontibus, ideóque summa aqua annatantes, in sublime nimbos efflant.

An spirent pisces, an dormiant. Cap. VII.

Spirant autem cõfeßione omniũ & paucißima animalia in mari, quæ internorum uiscerũ pulmonem habent, quoniã sine eo nullum animal putatur spirare: nec pisciũ brãchias habentes, anhelitũ reddere, ac per uices recipere existimãt, quorũ hæc opinio est: nec multa alia genera etiam branchijs carentia: in qua sententia fuisse Aristotelem uideo, & multis persuasisse doctrinæ indaginibus. Nec me protinus huic opinioni eorum accedere haud dißimulo: quoniã & pulmonum uice alijs possunt alia spirabilia inesse uiscera, ita uolente natura, sicut & pro sanguine multis alius humor. In aquas quidem penetrare hunc uitalem halitum quis miretur, qui etiã reddi ab his eum cernat, & in terras, tanto quoq; spißiorẽ naturæ partẽ, penetrare, argumento animaliũ quæ semper defossa uiuunt, ceu talpæ? Accedit apud me certæ efficaciæ ut credã omnia in aquis spirare naturæ suæ sorte, primùm sæpe annotata pisciũ æstiuo calore quædã anhelatio, & alia tranquillo uelut oscitatio: ipsorũ quoq; qui sunt in aduersa opinione, de somno pisciũ confeßio (quis enim sine respiratione somno locus?) præterea bullantiũ aquarũ sufflatio, lunæq; effectu concharũ quoq; corpora augescẽtia. Super omnia esse auditũ & odoratum piscibus, non erit dubium, ex aëris utrũque materia. Odorẽ quidem non aliud, quàm infectum aëra intelligi posse. Quam ob rem de his opinentur ut cuiq; libitum erit. Branchiæ non sunt Balenis, nec Delphinis. Hæc duo genera fistulis spirant, quæ ad pulmonem pertinent Balenis à fronte,

fronte, Delphinis à dorso. Et uituli marini, quos uocant Phocas, spirant, & dormiunt in terra: item Testudines, de quibus mox plura.

De Delphinis. Cap. VIII.

Velocissimum omnium animaliũ non solùm marinorum Delphinus, sed ocyor uolucre, acrior telo: ac nisi multum infra rostrum os illi foret medio penè in uẽtre, nullus piscium celeritatẽ eius euaderet: sed affert moram prouidentia naturæ, quia nisi resupini atque conuersi, non corripiũt: quæ caussa præcipuè uelocitatẽ eorum offendit. Nam cum fame concitati, fugientẽ in uada ima persecuti piscem, diutius spiritum cõtinuere, ut arcu emissi ad respirandũ emicant: tantáq; ui exiliunt, ut plerunq; uela nauiũ transuolent saltu. Agunt uerè coniugia, pariunt catulos decimo mense, æstiuo tempore. Interdum & binos nutriunt uberibus, sicut Balena: atq; etiã gestant fœtus in infantia infirmos. Quinetiã adultos diu comitantur, magna erga partum charitate. Adolescunt celeriter: decẽ annis putantur ad summã magnitudinẽ peruenire. Viuunt etiã tricenis, quod cognitũ præscissa cauda in experimentũ. Abduntur tricenis diebus circa Canis ortũ, occultãtúrq; incognito modo. Quod eo magis mirũ est, si spirare in aquis nequeũt. Solent in terram erumpere incerta de caussa, & statim tellure tacta moriuntur, multóq; ocyus fistula obturata. Lingua est his, contra naturã aquatiliũ, mobilis, breuis atq; lata, haud differens suillæ. Pro uoce, gemitus humano similis: dorsum repandũ, rostrum simum: qua de caussa nomen Simonis omnes miro modo agnoscunt, malúntq; ita appellari. Delphinus non tantùm hominis amicũ animal, uerùm & musica arte mulcetur, symphoniæ cãtu, & præcipuè hydrauli sono. Hominẽ nõ expauescit ut alienũ: obuiã nauigijs uenit, alludit exultans, certat etiã, & quãuis plena præterit uela. Diuo antẽ Augusto principe Lucrinũ lacum inuectus, pauperis cuiusdam puerum ex Baiano Puteolos in ludum literarium itantem, cum meridiano immorans appellatum eum Simonis nomine, sæpius fragmentis panis, quem ob id

ferebat, allexisset, miro amore dilexit. Pigeret referre, ni res Mecœnatis & Flauiani & Flauij Alfii multorúmque esset literis mãdata. Quocunque diei tempore inclamatus à puero, quamuis occultus atque abditus, ex imo aduolabat: pastúsque è manu, præbebat ascensuro dorsum, pinnæ aculeos uelut uagina condens: receptúmque, Puteolos per magnum æquor in ludum ferebat, simili modo reuehens, pluribus annis: donec morbo extincto puero, subinde ad consuetum locum uentitans, tristis, & mœrenti similis, ipse quoque (quod nemo dubitaret) desiderio expirauit. Alius inter hos annos in Africo littore Hipponis Diarrhyti simili modo ex hominũ manibus uescens, ferénsque se tractandum, & alludens natantibus, impositósque portans, unguento perunctus à Flauiano proconsule Africæ, & sopitus (ut apparuit) odoris nouitate, fluctuatúsque similis exanimi, caruit hominum conuersatione, ut iniuria fugatus, per aliquot mẽses: mox reuersus, in eodem miraculo fuit. Iniuriæ potestatum inhospitales ad uisendum uenientium, Hipponenses in necem eius compulerunt. Ante hæc similia de puero in Iasso urbe memorãtur, cuius amore spectatus longo tempore, dum abeuntem in littus auidè sequitur, in arenam inuectus expirauit. Puerũ Alexãder magnus Babylone Neptuni sacerdotio præfecit, amorem illum numinis propitij fuisse interpretatus. In eadem urbe Iasso Hegesidemus scribit & alium puerum Hermiam nomine, similiter maria perequitantẽ, cum repentinæ procellæ fluctibus exanimatus esset, relatum: Delphinúmq; caussam lethi fatentem, non reuersum in maria, atq; in sicco expirasse. Hoc idem & Naupacti accidisse Theophrastus tradit. Nec modus exemplorum. Eadem Amphilochij & Tarentini de pueris Delphinísque narrant: quæ faciũt ut credatur, Arionem quoque citharœdicæ artis interficere nautis in mari parãtibus, ad intercipiendos eius questus eblanditum ut prius caneret cithara, congregatis cantu Delphinis, cum se iecisset in mare, exceptum ab uno, Tænarum in littus peruectum. Est prouinciæ

Narbonensis

Narbonẽsis & in Nemausiensi agro stagnum Laterna appellatum, ubi cum homine Delphini societate piscantur. Innumera uis mugilum stato tempore angustis faucibus stagni in mare erumpit, obseruata æstus reciprocatione: qua de caussa prætendi non queunt retia, quæ molem ponderis ullo modo tolerent, etiãsi non solertia insidictur tempori. Simili ratione in altum protinus tendunt, quod uicino gurgite efficitur, locũmq; solum pandendis retibus habilem effugere festinant. Quod ubi animaduertêre piscantes, cõcurrit autem multitudo temporis gnara, & magis etiam uoluptatis huius auida, totúsque populus è littore quanto potest clamore conciet Simonem ad spectaculi euentum: celeriter Delphini exaudiunt desideria, Aquilonũ flatu uocem prosequente, Austro uerò tardius ex aduerso referẽte. sed tunc quoque improuiso in auxilium aduolant. Properè apparet acies, quæ protinus disponitur in loco ubi coniecta est pugna. Opponunt sese ab alto, trepidósque in uada urgent. Tunc piscatores circundant retia, furcísq; subleuant. At mugilum nihilominus uelocitas transilit: at illos excipiunt Delphini, & occidisse ad præsens contenti, cibos in uictoriam differunt. Opere prælium feruet, includíq; retibus se fortissimè urgentes gaudent. Atque ne idipsum fugam hostium stimulet, inter nauigia & retia natantésue homines ita sensim elabuntur, ut exitus non appareat. Saltu, quod est aliàs blandissimum his, nullus conatur euadere, ni summittantur sibi retia. Egressi protinus ante uallum præliantur. Ita peracta captura, quos interemere, diripiunt. Sed enixioris operæ quàm in unius diei præmium, ut conscij sibi, opperiuntur in posterum: nec piscibus tantum, sed intrita panis è uino satiantur. Quæ de eodem genere piscandi in Iassio sinu Mutianus tradit, hoc differunt, quòd ultro neque inclamati præstò sint, partésque è manibus accipiant, & suum quæque cymba è Delphinis socium habeat, quanuis noctu, & ad faces. Ipsis quoque inter se est publica societas. Capto à rege Cariæ, alligatóq; in portu Delphino, ingens re-

liquorum conuenit multitudo, mæstitia quadam, quæ posset intelligi, miserationem petens, donec dimitti rex eum iußit. Quin & paruos semper aliquis grandior comitatur ut custos. Conspectíque sunt iam defunctum portantes, ne laceraretur à beluis.

De Tursionibus aquatilibus. Cap. IX.

Delphinorum similitudinem habent qui uocantur Tursiones. Distant & tristitia quidem aspectus, abest enim illa lasciuia, maximè tamen rostris canicularum maleficentia aßimilati.

De testudinibus quomodo capiantur. Cap. X.

Testudines tantæ magnitudinis Indicum mare emittit, ut singularum superficies, habitabiles casas integăt, atque inter insulas Rubri præcipuè maris his nauigent cymbis. Capiuntur multis quidem modis, sed maximè euectæ in summa pelagi, aut meridiano tepore blandito, eminente toto dorso per tranquilla fluitantes, quæ uoluptas liberè spirădi, in tătum fallit oblitas sui, ut Solis uapore siccato cortice, non queant mergi, inuitæque fluitent, opportunæ uenătium prædæ. Ferunt & pastum egressas noctu, auidéque saturatas, lassari: atque ut remearint matutino, summa in aqua obdormiscere: id prodi stertentium sonitu: túmque leuiter capi. Adnatare enim singulis ternos: à duobus in dorsum uerti, à tertio laqueum inijci supinæ, atq; ita ad terram à pluribus trahi. In Phœnicio mari haud ulla difficultate capiuntur, ultróque ueniunt stato tempore anni in amnem Eleutherum effusa multitudine. Dentes non sunt Testudini, sed rostri margines acuti, superna parte inferiorem claudente pyxidum modo. In mari uiuunt conchylijs, tanta oris duritia, ut lapides comminuant. In terram egressæ, in herbis pariunt oua, auium ouis similia, ad centena numero. Eáq; defossa extra aquas, & cooperta terra, ac pauita pectore & complanata, incubant noctibus. Educant fœtus annuo spatio. Quidam oculis spectando quoq; oua foueri ab ijs putant. Fœminam coitum fugere, donec mas festucam aliquam imponat aduersæ.

Troglodytæ

Troglodytæ cornigeras habẽt, ut in lyra, annexis cornibus latis, sed mobilibus, quorum in natando remigio se adiuuant: Celetum genus id uocatur, eximiæ testudinis, sed raræ. Nanque quasi scopuli præacuti Chelonophagos terrent. Troglodytæ autem ad quos adnatãt, ut sacras adorãt. Sunt & terrestres, quæ ob id in operibus Chersinæ uocantur, in Africæ desertis, qua parte maximè sitiẽtibus arenis squalent, roscido, ut creditur, humore uiuentes. Neque ibi aliud animal prouenit.

Quis primus Testudines secare instituit. Cap. XI.

Testudinum putamina secare in laminas, lectósque & repositoria his uestire, Caruilius Pollio instituit, prodigi & sagacis ad luxuriæ instrumenta ingenij.

Tegmenta aquatilium. Cap. XII.

Aquatilium tegmenta plura sunt. Alia corio & pilis teguntur, ut Vituli, Hippopotami. Alia corio tantum, ut Delphini: cortice, ut Testudines: silicum duritia, ut Ostreæ & Cõchæ: crustis, ut Locustæ: crustis & spinis, ut Echini: squamis, ut pisces: aspera cute, ut Squatina, qua lignum & ebora poliuntur: læui, ut Murenæ: alia molli, ut Polypus.

De Vitulo marino. Cap. XIII.

Quæ pilo uestiuntur, animal pariunt, ut Pristes, Balena, Vitulus. hic parit in terra pecudum more. Secundas partu reddit. Initu, canũ modo cohæret: & parit nũquam geminis plures. educat mammis fœtum. Non ante duodecimum diem deducit in mare, ex eo subinde assuefaciens. Interficiuntur difficulter, nisi capite eliso. Ipsis in somno mugitus, unde nomen uituli accipiũt. Tenent disciplinam, uocéq; pariter & uisu populum salutant. Incondito fremitu nomine uocati respondent. Nullum animal grauiore somno premitur. Pinnis quibus in mari utuntur, humi quoque uice pedum serpunt. Pelles eorum etiã

detractas corpori, sensum æquorum retinere tradunt, sempérq; æstu maris recedente inhorrescere. præterea dextræ pinnæ uim soporiferam inesse, somnósque allicere subditam capiti.

De piscibus pilo carentibus, & quomodo pariant, & quot eorum genera. Cap. XIIII.

Pilo carentium duo omnino animal pariũt, Delphinus, ac Vipera. *Pisciũ species sunt septuagintaquatuor, præter crustis intecta, quæ sunt triginta. De singulis aliàs dicemus. Nunc enim naturæ tractantur insignium.*

De nominibus & naturis multorum piscium. Cap. XV.

Præcipua magnitudine Thynni. *Inuenimus talenta quindecim pependisse: eiusdem caudæ latitudinem duo cubita & palmum. Sunt & in quibusdã amnibus haud minores,* Silurus *in* Nilo, Esox *in* Rheno, Attilus *in* Pado, *inertia pinguescens, ad mille aliquando libras, catenato captus hamo, nec nisi boum iugis extractus. Atqui hunc minimus appellatus* Clupea, *uenam quandam eius in faucibus mira cupidine appetens, morsu exanimat.* Silurus *grassatur ubicunq; est, omne animal appetens, equos innatãtes sæpe demergẽs, præcipuè in* Mœno *Germaniæ amne propter* Lisboum, *& in* Danubio. *Mari extrahitur porculo marino simillimus. Et in* Borysthene *memoratur præcipua magnitudo, nullis ossibus spinísue interstitis, carne prædulci. In* Gãge *Indiæ* Platanistas *uocant, rostro* Delphini *& cauda, magnitudine autem* XV. *cubitorum. In eodem esse* Statius Sebosus *haud modico miraculo affert* Vermes, *binis brãchijs,* LX. *cubitorum, cæruleos, qui nomen à facie traxerunt. His tantas esse uires, ut* Elephantos *ad potum uenientes, mordicus apprehensa manu eorum, abstrahãt.* Thynni *mares sub uentre non habent pinnam. Intrant è magno mari* Pontum *uerno tempore gregatim, nec alibi fœtificant.* Cordylla *appellatur partus, qui fœtas redeũtes in mare autumno comitatur.* Limosæ *uerò à luto* Pelamides *incipiũt uocari, & cum annuum excessêre tempus,*

Thynni.

Thynni. Hi membratim cæsi, ceruice & abdomine commendantur atq; clidio, recenti duntaxat, & tum quoq; graui ructu: cætera parte plenis pulpamentis sale asseruātur. Melandrya uocātur, cæsis quernis assulis simillima. Vilißima ex his quæ caudæ proxima, quia pingui carent: probatißima ea quæ faucibus: at in alio pisce circa caudā exercitatißima. Pelamides in Apolectos particulatimq; confectæ, in genera cybiorum dispertiuntur. Piscium genus omne præcipua celeritate adolescit, maximè in Ponto. Caussa, multitudo amniū dulces inferentium aquas. Amiam uocant, cuius incrementum singulis diebus intelligitur. Cum Thynnis hæc & Pelamides in Pontum ad dulciora pabula intrant gregatim cum suis quæq; ducibus, & primi omnium Scombri, quibus est in aquis sulphureus color, extra qui cæteris. Hispaniæ Cetarias his replent, Thynnis non commeātibus. Sed in Pontū nulla intrat bestia piscibus malefica, præter Vitulos & paruos Delphinos. Thynni dextra ripa intrāt, exeunt læua. Id accidere existimatur, quia dextro oculo plus cernunt, utroque hebete natura. Est in Euripo Thracij Bosphori, quo Propontis Euxino iungitur, in ipsis Europam Asiámq; separantis freti angustijs, saxum miri candoris, à uado ad summa perlucēs, iuxta Chalcedonē in littore Asiæ. Huius aspectu repentè territi, semper aduersum Byzantij promontorium, ex ea caussa appellatū auricornu, præcipiti petunt agmine. Itaque omnis captura Byzantij est, magna Chalcedonis penuria, D. pass. medij interfluētis Euripi. Opperiuntur ante Aquilonis flatum, ut secundo fluctu exeant ex Ponto: nec nisi intrantes Pontū Byzantij capiuntur. Bruma non uagātur: ubicūq; deprehensi, usq; ad æquinoctium ibi hybernant. Iidem sæpe nauigia uelis euntia comitantes, mira quadā dulcedine per aliquot horarū spatia & passuū millia à gubernaculis non separantur, ne tridente quidem in eos sæpius iacto territi. Quidam eos qui hoc è Thynnis faciant, Pompilos uocant. Multi in Propontide æstiuant, Pontum non intrant. Item Soleæ, cum

Rhombi intrent, nec sæpia est, cum loligo reperiatur. Saxatiliũ Turdus & Merula desunt, sicut Cõchylia, cum Ostreæ abundẽt. Omnia autem hybernant in Aegæo. Intrantium Pontũ soli non remeãt Trichiæ. Græcis enim in plerisque nominibus uti par erit, quandò alijs atq; alijs eosdem diuersi appellauere tractus. Sed hi soli Istrũ amnem subeunt, ex eo subterraneis eius uenis in Adriaticum mare defluunt: itaque & illic descendentes nec unquam subeuntes è mari uisuntur. Thynnorum captura est à Vergiliarũ exortu ad Arcturi occasum: reliquo tempore hyberno latent in gurgitibus imis, nisi tepore aliquo euocati, aut pleniluuijs. Pinguescunt & in tantum, ut dehiscant. Vita longissima his biennij. Animal est paruum, scorpionis effigie, aranei magnitudine: hoc se & thynno, & ei qui gladius uocatur, crebrò Delphini magnitudinem excedenti, sub pinna affigit aculeo: tantóque infestat dolore, ut in naues sæpenumero exiliant. Quod & aliàs faciunt aliorum uim timentes, mugiles maximè, tam præcipuæ uelocitatis, ut transuersa nauigia interim superiactent.

De augurijs & diuersitate piscium. Cap. XVI.

Sunt & piscibus præscita in hac parte auguria. Siculo bello ambulante in littore Augusto, piscis è mari ad pedes eius exilijt: quo argumento uates respondere, Neptunum patrem adoptãtem eum sibi, Sex. Pompeio repudiato (tanta erat naualis rei gloria) sub pedibus Cæsaris futuros, qui maria tempore illo tenerent. Piscium fœminæ maiores quàm mares. In quodam genere omnino non sunt mares, sicut in Erythinis & Chromibus. Omnes enim ouis grauidæ capiuntur. Vagantur gregatim ferè cuiusq; generis squãmosi. Capiuntur ante solis ortum: tum maximè piscium fallitur uisus. Noctibus quidem illustribus æquè quàm die cernunt. Aiunt & si iteretur gurges, interesse capturæ: itaque plures secundo tractu trahi quàm primo. Gustu olei maximè, dein modicis imbribus gaudent aluntúrq;. Quippe & arundines, quamuis in palude prognatæ, non tamen sine imbre adolescunt,

lescunt, & aliâs ubicunq; pisces in eadem aqua aßidui, nisi appluat, exanimantur. Prægelidam hyemem omnes sentiunt, sed maximè qui lapidem habere in capite existimãtur, ut Lupi, Coracini, Sciena, Pagri. Cum asperæ hyemes fuere, multi cæci capiũtur. Itaq; his mensibus iacent in speluncis conditi, sicut in terrestrium genere retulimus. Maximè Hippurus & Coracinus hyeme nõ capti, præterquã statis diebus paucis, & ijsdem semper: Item Murena & Orphus, Cõger, Percæ, & saxatiles omnes. Terra quidem, hoc est uado maris excauato condi per hyemes Torpedinẽ, Psittam, Soleámq; tradũt. Quidam rursus æstus impatientta, medijs feruoribus sexagenis diebus latent, ut Glaucus, Aselli, Auratæ. Fluuiatilium Silurus caniculæ exortu sideratur, & aliâs fulgure sopitur. Hoc & in mari accidere Cyprino putant: & alioqui totum mare sentit exortum eius sideris, quod maximè in Bosphoro apparet. Algæ enim & pisces superferuntur, ab imo uersa omnia.

De Mugili & alijs piscibus, & quòd non ijdem ubique placeant. Cap. XVII

Mugilum natura ridetur, in metu capite abscondito, totos se occultari credentiũ. Iisdem tamẽ tanta salacitas, ut in Phœnice & Narbonensi prouincia coitus tempore è uiuarijs marem linea longinqua per os ad branchias religata emissum in mare, eadémq; linea retractum fœminæ sequantur ad littus, rursus'q; fœminam mares partus tempore. Apud antiquos pisciũ nobilißimus habitus Acipenser. unus omnium squãmis ad os uersis, contra aquã nando meat. nullo nunc in honore est: quod quidẽ miror, cum sit rarus inuẽtu. Quidã eum Elopem uocant. Postea præcipuã authoritatem fuisse Lupo & Asellis, Cornelius Nepos & Laberius poëta mimorũ tradidere. Luporum laudatißimi, qui appellantur Lanati à candore mollitiáque carnis. Asellorum duo genera, Callariæ minores, & Bacchi, qui non nisi in alto capiuntur, ideóque prælati prioribus. At in Lupis, in amne

capti præferuntur. Nunc Scaro datur principatus, qui solus piscium dicitur ruminare, herbísque uesci, non alijs piscibus, mari Carpathio maximè frequens. Promontorium Troadis Lecton sponte nunquam transit. Inde aduectos Tiberio Claudio principe Optatus Elipertius præfectus classis inter Ostiensem & Campaniæ oram sparsos dissemmauit. Quinquennio ferè cura est adhibita, ut capti redderẽtur mari. Postea frequentes inueniuntur Italiæ in littore, nõ antè ibi capti. Admouitq; sibi gula sapores piscibus satis, & nouum incolam mari dedit, ne quis peregrinas aues Romæ parere miretur. Proxima est his mensa generis duntaxat mustelarum, quas mirum dictu inter Alpes lacus quoq; Rhetiæ Brigantinus æmulas marinis generat. Ex reliqua nobilitate & gratia maxima est & copia Mullis, sicut magnitudo modica: binásq; libras ponderis raro admodum exuperant, nec in uiuarijs piscinisq; crescunt. Septentrionalis tantũ hos & proxima occidentis parte gignit oceanus. Cætera eorum genera plura. Nam & alga uescuntur, & Ostreis, & limo, & aliorum piscium carne. barba gemina insigniuntur inferiori labro. Lutarium ex ijs uilissimi generis appellãt. Hunc semper comitatur Sargus nomine alius piscis, & cœnum fodiente eo, excitatum deuorat pabulum. Nec littoralibus gratia. Laudatissimi Conchylium sapiunt. Nomen his Fenestella à colore Mulleorum calceamentorum datum putat. Pariunt ter anno. His certè toties fœtura apparet. Mullum expirantem uersicolori quadam & numerosa uarietate spectari, proceres gulæ narrãt, rubentium squãmarum multiplici mutatione pallescentem, utiq; si uitro spectetur inclusus. M. Apicius ad omnem luxum ingenio mirus, in sociorum garo (nam ea quoq; res cognomen inuenit) necari eos præcellens putauit, atq; è iecore eorum alecem excogitare prouocauit. Id enim est facilius dixisse, quàm quis uicerit. Asinius Celer è cõsularibus, hoc pisce prodigus, Claudio principe unum mercatus 8. millibus nummûm. quæ reputatio aufert transuersum animum ad contemplationem

tionem eorũ qui in cõquestione luxus cocos emi singulos pluris quàm equos quiritabant. At nunc coci triumphorum precijs parantur, & coquorũ pisces: nullúsq; propè iam mortalis æstimatur pluris, quàm qui peritissimè censum domini mergit.

De Mullo, *Salpa, & Salmone.* Cap XVIII.

Mullum 80. *librarum in mari rubro captum* Licinius Mutianus *prodidit, quãti mercatura eum luxuria suburbanis littoribus inuentum? Et hæc natura, ut alij alibi pisces principatum obtineant:* Coracinus *in* Aegypto: Zeus, *idem faber appellatus,* Gadibus: *circa* Ebusum Salpa, *obscœnus alibi, & qui nusquã percoqui possit, nisi ferula uerberatus. in* Aquitania Salmo *fluuiatilis marinis omnibus præfertur. Pisciũ alij branchias multiplices habẽt, alij simplices, alij duplices. his aquam acceptam ore, remittunt. Senectutis indicium, squammarum duritia, quæ non sunt omnibus similes.* Duo lacus Italiæ *in radicibus* Alpium, Larius *&* Verbanus *appellantur, in quibus pisces omnibus annis* Vergiliarum *ortu existunt squãmis conspicui crebris atque præacutis clauorum caligarium effigie: nec amplius quàm circa eum mensem uisuntur.*

De exocœto. Cap. XIX.

Miratur Arcadia *suum* Exocœtum, *appellatũ ab eo quòd in siccum somni caussa exeat.* Circa Clitorium *uocalis hic traditur, & sine branchijs. Idem aliquibus* Adonis *dictus. Exeunt in terram & qui marini* Mures *uocãtur, &* Polypi, *&* Murenæ. Quin *& in* Indiæ *fluminibus certum genus piscium, ac deinde resilit. nam stagna & amnes transeũt. Plerisq; & euidẽs ratio est, ut tutò fœtus edant, quia non sint ibi qui deuorent fœtus, fluctúsque minus sæuiant. Has intelligi ab his caussas, seruaríque temporum uices magis miretur, si quis reputet quoto cuique hominum nosci uberrimam esse capturam sole transeunte piscium signum.*

Digestio piscium in figuras corporum. Cap. XX.

Marinorum alij sunt plani, ut Rhombi, Soleæ, ac passeres, qui à Rhombis situ tantùm corporum differunt. Dexter resupinatus est illis, passeri læuus. Alij longi, ut Murena, Cōger. Ideo pinnarum quoque fiunt discrimina, quæ pedum uice datæ sunt piscibus, nullis supra quaternas. Quibusdam binæ, aliquibus nullæ. In Fucino tantum lacu piscis est, qui octonis pinnis natat. Binæ omnino longis & lubricis, ut Anguillis & Congris. Nullæ, ut Murenis, quibus nec branchiæ. Hæc omnia flexuoso corporum impulsu ita mari utuntur, ut serpentes terra. In sicco quoque repunt, ideo etiam uiuaciora talia. Et è planis aliqua non habent pinnas, ut Pastinacæ. ipsa enim latitudine natant. Et quæ mollia appellantur, ut Polypi, quoniam pedes uicem pinnarum illis præstant.

De Anguillis. Cap. XXI.

Anguillæ octonis uiuunt annis. Durant & sine aqua senis diebus Aquilone spirante, Austro paucioribus. At hyemem eædem in exigua aqua non tolerant, nec in turbida: ideóque circa Vergilias maximè capiuntur, fluminibus tum præcipuè turbidis. Pascuntur noctibus. Exanimes piscium solæ non fluitant.

De lacu Benaco. Cap. XXII.

Lacus est Italiæ Benacus, in Veronensi agro, Minciū amnē transmittens, ad cuius emersus annuo tempore Octobri ferè mense, autumnali sidere, ut palàm est, hyemato lacu, fluctibus glomeratæ uoluuntur in tātum mirabili multitudine, ut in excipulis eius fluminis ob hoc ipsum fabricatis singulorum millium globi reperiantur.

De Murena. Cap. XXIII.

Murena quocunq; tempore parit, cum cæteri pisces stato pariāt. Oua eius citissimè crescunt. In sicco littore elapsas uulgus coitu serpentium impleri putat. Aristoteles Myrum uocat marem, qui generat. Discrimen esse, quòd Murena uaria & infirma sit, Myrus unicolor

color, & robustus, dentésq; extra os habeat. In Gallia septentrionali murenis omnibus dextra in maxilla septenæ maculæ ad formam septentrionis aureo colore fulgēt, duntaxat uiuentibus, paritérq; cum anima extinguūtur. Inuenit *in hoc animali documēta sæuitiæ* Vedius Pollio *eques* Roma. *ex amicis* D. Augusti, *uiuarijs earum immergēs damnata mancipia, non tanquam ad hoc feris terrarū non sufficientibus, sed quia in alio genere totū pariter hominem distrahi spectare non poterat.* Ferunt *aceti gustu præcipuè eas in rabiem agi.* Tenuissimū *his tergus, contrà* Anguillis *crassius, eóq; uerberari solitos tradit* Verrius *prætextatos: & ob id multam his dicit non institutam.*

De planis piscibus. Cap. XXIIII.

Planorum *piscium alterū est genus quod pro spina chartilaginē habet, ut* Raiæ, Pastinacæ, Squatinæ, Torpedo: *& quos* Bouis, Lamiæ, Aquilæ, Ranæ *nominibus* Græcia *appellat.* Quo *in numero sunt* Galei *quoq;, quanuis non plani.* Hæc Græcè *in* uniuersum Selache *appellauit* Aristoteles *primus.* Hoc *nomine eis imposito nos distinguere non possumus, ni chartilaginea appellare libeat.* Omnia *autem carniuora sunt talia, & supina uescuntur, ut in* Delphinis *diximus.* Et *cum cæteri pisces oua pariant, hoc genus solum, ut ea quæ* Cete *appellant, animal parit, excepta quam* Ranam *uocant.*

De Echeneide. Cap. XXV.

Est *paruus admodum piscis assuetus petris,* Echeneis *appellatus. hoc carinis adhærēte, naues tardius ire creduntur, inde nomine imposito. quam ob caussam amatorijs quoque ueneficijs infamis est, & iudiciorū ac litium mora: quæ crimina una laude pensat, fluxus grauidarum utero sistens, partúsq; cōtinens ad puerperium.* In *cibos tamen nō admittitur.* Pedes *eum habere arbitrantur ex* Aristotele, *ita posita pinnarū similitudine.* Mutianus Muricem *esse latiorem* Purpura, *neq; aspero, neq; rotundo ore, neq; in angulos prodeūte rostro, sed simplice, concha utroq; latere sese colligente: quibus inhærētibus*

plenam uentis stetisse nauem portantem nuncios à Periandro ut castrarentur nobiles pueri: conchásq; quæ id præstiterunt, apud Gnidiorum Venerem coli. Trebius Niger semipedalem esse, & crassitudine quinq; digitorum: naues morari. Præterea hanc esse uim eius asseruati in sale, ut aurum quod deciderit in altissimos puteos, admotus extrahat.

De *uarietate naturæ piscium.* Cap. XXVI.

Mutant *pisces colorem. Candidæ hyeme* Menæ, *& fiunt æstate nigriores.* Mutat *&* Phycis, *reliquo tempore candida, uere uaria.* Eadem *piscium sola nidificat ex alga, atque in nido parit.* Volat Hirundo, *sanè perquam similis uolucri hirundini.*

De Miluo *pisce, & Dracone marino.* Cap. XXVII.

Item Miluus *subit in summa maria, piscis ex argumẽto appellatus* Lucerna, *linguáque ignea per os exerta, tranquillis noctibus relucet.* Attollit *cornua è mari sesquipedalia ferè,* Cornuta, *quæ ab his nomẽ traxit.* Rursus Draco *marinus captus, atque immissus in arenam, cauernam sibi rostro mira celeritate excauat.*

De *piscibus sanguine carentibus.* Cap. XXVIII.

Piscium *quidam sanguine carent, de quibus dicemus. Sunt autem tria genera. in primis quæ mollia appellantur, deinde cõtecta crustis tenuibus, postremò testis inclusa duris.* Mollia *sunt* Loligo, Sepia, Polypus, *& cætera eius generis. His caput inter pedes & uentrem, pediculi octoni omnibus. Sepiæ &* Loligini *pedes duo ex his longissimi & asperi, quibus ad ora admouent cibos, & in fluctibus se uelut anchoris stabiliunt: cæteri cirri quibus uenantur.*

De Loligine, *& Sepijs, &* Polypis, *&* Nautilis.
Cap. XXIX.

Loligo *etiam uolitat, extra aquam se efferens, quod &* Pectunculi *faciũt, sagittæ modo. Sepiarum generis mares uarij, & nigriores, constantiæque maioris.* Percussæ *tridente fœminæ auxiliantur, at fœmina*

at fœmina icto mare fugit. Ambo autem ubi sensere se apprehendi: effuso atramento, quod pro sanguine his est, infuscata aqua abscondũtur. Polyporũ multa genera: Terreni maiores quàm pelagici, & omnes brachijs ut pedibus ac manibus utuntur: cauda uerò quæ est bisulca & acuta, in coitu. Est Polypis fistula in dorso quã transmittunt mare. eam modò in dexterã partem, modò in sinistram transferunt. Natãt obliqui in caput, quod prædurũ est sufflatione uiuẽtibus. Cæterùm per brachia uelut acetabulis dispersis, eo hausto quodammodo cui adhærescunt, tenent supini, ut auelli non queant. Vada non apprehendunt: & grandibus minor tenacitas. Soli mollium in siccum exeunt duntaxat asperum. læuitatem odêre. Vescũtur Conchyliorũ carne, quorum conchas complexu criniũ frangunt: itaq; præiacentibus testis cubile eorũ deprehẽditur. Et cum alioquin brutũ habeatur animal, ut quod ad manũ hominis adnatat, in re quodammodo familiari callet. Omnia in domũ comportat, dein putamina erosa carne egerit. adnatantes pisciculos ad ea, uenatur. Colorem mutat ad similitudinem loci, & maximè in metu. Ipsum brachia sua rodere falsa opi nio est. Id enim à Congris euenit ei. Sed renasci sicut Colotis & Lacertis caudam, haud falsum. Inter præcipua autẽ miracula est qui uocatur Nautilos, ab alijs Pompilos. Supinus in summa æquorũ peruenit, ita se paulatim subrigens, ut emissa omni per fistulam aqua, uelut exoneratus sentina, facilè nauiget. Postea duo prima brachia retorquens, membranã inter illa miræ tenuitatis extendit. Qua uelificãte in auras, cæteris subremigans brachijs, media cauda ut gubernaculo se regit. Ita uadit alto, liburnicarũ gaudens imagine: & si quid pauoris interueniat, hausta se mergens aqua.

De Ozena, Nauplio, & Locustis. Cap. XXX.

Polyporum generis Ozena, dicta à graui capitis odore, ob hoc maximè murenis eam consectantibus. Polypi binis mensibus cõduntur. Vltra bimatũ non uiuunt. Pereunt autẽ tabe sempẽr, fœminæ ce-

lerius, & ferè à partu. Non sunt prætereunda & L. Lucullo proconsule Bæticæ cõperta de Polypis, quæ Trebius Niger è comitibus eius prodidit, auidißimos esse concharũ. Illas ad tactum comprimi, præcidentes brachia eorũ, ultroq; escam ex prædante capere. Carẽt conchæ uisu, omniq; sensu alio quàm cibi & periculi. Insidiãtur ergo Polypi apertis, impositóque lapillo extra corpus, ne palpitatu eijciatur, ita securi grassantur, extrahũntq; carnes: illæ se contrahunt, sed frustrà, discuneatæ. Tanta solertia animaliũ hebetißimis quoque est. Præterea negat ullum esse atrocius animal ad conficiendum hominẽ in aqua. Luctatur enim complexu, & sorbet acetabulis, ac numeroso suctu detrahit eum. In naufragos urinãtésue impetũ capit. Sed si inuertatur, elanguescit uis. Exporrigunt enim se resupinati, mirè omnibus marinis expetẽtibus odorem quoq; eorũ: qua de caussa & naßis illinũtur. Cætera quæ idem retulit, mõstro propiora possunt uideri. Carteiæ in cetarijs assuetus quidam Polypus exire è mari in lacus eorũ apertos, atq; ibi salsamenta populari, cõuertit in se custodũ indignationẽ aßiduitate furti immodici. Sepes erãt his obiectæ, sed has transcendebat per arborẽ, nec deprehẽdi potuit nisi canũ sagacitate. Hi redeuntem circunuasere noctu, cõcitiq; custodes expauêre nouitatem. Primùm omniũ magnitudo inaudita erat, deinde color muria obliti odore diri. Quis ibi Polypũ expectasset, aut ita cognosceret? cum monstro dimicare sibi uidebãtur. Nanq; & afflatu terribili canes agebat, nunc extremis crinibus flagellatos, nuc robustioribus brachijs clauarũ modo incussos: ægréq; multis tridentibus cõfici potuit. Ostẽdêre Lucullo caput eius dolij magnitudine, amphorarum 15. capax, atq; (ut ipsius Trebij uerbis utar) barbas quas uix utroq; brachio cõplecti esset, clauarũ modo torosas, longas pedum 30. acetabulis siue caliculis urnalibus peluiũ modo, dentes magnitudini respondentes. Reliquiæ asseruatæ miraculo, pependere pondo 700. Sepias quoq; & Loligines eiusdẽ magnitudinis expulsas in littus illud, idem

author

author est. In nostro mari Loligines quinûm cubitorũ capiuntur, Sepiæ binûm. Neq; his bimatu longior uita. Nauigerã similitudinẽ & aliã in Propontide uisam sibi prodidit Mutianus: conchã esse acatij modo carinatã, inflexa puppe, prora rostrata: in hac cõdi Nauplium animal Sepiæ simile, ludendi societate sola. duobus hoc fieri generibus. Tranquillo enim uectorem demissis palmulis ferre ut remis. Si uerò flatus inuitent, easdem in usũ gubernaculi porrigi, pandiq; concharũ sinus aura. Huius uoluptatem esse ut ferat, illius ut regat. Similiq; eam descendere incluso sinu fluctu hausto territam: nisi fortè tristi (id enim constat) omine nauigantium humana calamitas in caussa est Locustæ crusta fragili muniũtur in eo genere quod caret sanguine. Latẽt mensibus quinis. Similiter Cãcri, qui eodem tempore occultantur: & ambo ueris principio senectutẽ anguiũ more exuunt renouatione tergorũ. Cætera in aquis natant, Locustæ reptantium modo fluitãt. Si nullus ingruat metus, recto meatu, cornibus, quæ sunt rotundita: e præpilata, ad latera porrectis: iisdem erectis in pauore obliquè in latera procedunt. Cornibus inter se dimicant. Vnum hoc animalium, nisi uiuum feruenti aqua incoquatur, fluida carne non habet callum.

De Cancris, *Echinis, &* Echinometris. Cap. XXXI.

Viuunt petrosis locis, Cancri mollibus. Hyeme aprica littora sectantur. Aestate in opaca gurgitũ recedũt. Omnia eius generis hyeme læduntur, autumno & uere pinguescũt, & plenilunio magis, quia nocte sidus tepido fulgore mitificat. Cancrorum genera, Carabi, Astaci, Maiæ, Paguri, Heracleotici, Leones, & alia ignobiliora. Carabi à cæteris Cancris cauda distant. In Phœnice Hippeæ uocãtur, tantæ uelocitatis, ut consequi nõ sit. Cancris uita longa. Pedes octoni omnibus in obliquum flexi. Fœminæ primus pes duplex, mari simplex. Præterea bina brachia denticulatis forcipibus. Superior pars in primoribus his mouetur, inferiore immobili. Dextrum brachium

omnibus maius. Vniuersi ubi aliquando congregantur, os ponti euincere nõ ualent: quamobrem regressi circumeunt, apparétq; tritũ iter. Pinnother autem uocatur minimus ex omni genere, ideo opportunus iniuriæ. Huic solertia est inanium Ostrearũ testis se cõdere: & cum accreuerit, migrare in capaciores. Cancri in pauore etiã retrorsum pari uelocitate redeunt. Dimicant inter se ut arietes aduersis cornibus incursantes. Contra serpentiũ ictus medentur. Sole Cancri signũ transeunte, & ipsorum, cum exanimati sint, corpus transfigurari in scorpiones narratur in sicco. Ex eodem genere sunt Echini, quibus spinæ pro pedibus. Ingredi est bis in orbem uolui, itaq; detritis sæpe aculeis inueniuntur. Ex his Echinometræ appellantur, quorum spinæ longissimæ, calices minimi. Nec omnibus idem uitreus color. Circa Toronem candidi nascuntur spina parua. Oua omniũ amara, quina numero. Ora in medio corpore in terram uersa. Tradunt sæuitiam maris præsagire eos, correptisq; operiri lapillis, mobilitatem põdere stabilientes. nolunt uolutatione spinas atterere. Quod ubi uidêre nautici, statim pluribus ancoris nauigia infrenant.

De Cochleis. Cap. XXXII.

In eodem genere sunt Cochleæ, aquatiles, terrestrésq;, exerentes se domicilio, bináq; ceu cornua protendentes, contrahentésq;. Oculis carent, ideo corniculis prætentant iter.

De Pectinibus, Murice, & Cõcharũ generibus. Cap. XXXIII.

Pectines in mari ex eodem genere habentur, reconditi & ipsi in magnis frigoribus, ac magnis æstibus, Vnguésq; uelut igne lucẽtes in tenebris, etiam in ore mandentium. Firmioris iam testæ Murices, & Concharum genera, in quibus magna ludentis naturæ uarietas, tot colorum differentiæ, tot figuræ, planis & concauis, longis, lunatis, in orbẽ circũactis, dimidio orbe cæsis, in dorsum elatis, læuibus, rugatis, denticulatis, striatis, uertice muricatim intorto, margine in mucronẽ emisso, foris effuso, intus replicato: iã distinctione uirgulata, crinita,

crispa,

crispa, cuniculatim, pectinatim, imbricatim undata, cancellatim reticulata, in obliquum, in rectum expansa, prædensata, porrecta, sinuata breui nodo ligatis, toto latere cõnexis, ad plausum apertis, ad buccinã recuruis. Nauigant ex his Neritæ, præbentésq; concauam sibi partem, & alteram auræ opponentes, per summa æquorum uelificant. Saliunt Pectines, & extra uolitant, seque & ipsi carinant.

De diuitijs marinis. Cap. XXXIIII.

Sed quid hæc tam parua commemoro, cum populatio morum atque luxuria non aliunde maior quàm è Concharum genere proueniat? Iam quidem ex tota rerum natura damnosissimum uentri mare est, tot modis, tot mensis, tot piscium saporibus, quibus pretia capientium periculo fiunt.

Quomodo nascantur, & ubi & quomodo inueniantur margaritæ. Cap. XXXV.

Sed quota hæc portio est reputãtibus Purpuras, Cõchylia, Margaritas? Parum scilicet fuerat in gulas condi maria, nisi manibus, auribus, capite, toto corpore à fœminis iuxtà uirísque gestarentur. Quid mari cum uestibus? Quid undis fluctibúsque cum uellere? Non rectè recipit hic nos rerũ natura nisi nudos. Esto, sit tanta uentri cum eo societas, quid tergori? Parum sit, nisi qui uescimur periculis, etiam uestiamur. Adeò per totum corpus animæ hominis periculo quæsita maximè placent. Principium ergo culménque omnium rerum pretij, Margaritæ tenent. Indicus maxime has mittit oceanus. Inter illas beluas tales tantásque, quas diximus, per tot maria uenientes, tam longo terrarum tractu, è tantis solis ardoribus, atque Indicis quoque insulis petũt, & admodũ paucis. Fertilissima est Taprobane & Toidis, ut diximus, in circuitu mundi. Item Perimula promontorium Indiæ. Præcipuè autem laudantur circa Arabiam in Persico sinu maris rubri. Origo autem atque genitura Conchæ, est haud multum Ostrearum conchis differens. Has ubi genitalis anni stimulauerit

hora, pandentes sese quadam oscitatione impleri roscido conceptu tradunt, grauidas postea eniti, partumq; Concharum esse margaritas, pro qualitate roris accepti: si purus influxerit, candorem conspici: si uerò turbidus, & fœtum sordescere: eundem pallere cœlo minante conceptum: ex eo quippe constare, cœlique eis maiorem societatem esse quàm maris: inde nubilum trahi colorem, aut pro claritate matutina serenum. Si tempestiuè satientur, grandescere & partus. Si fulguret, comprimi Cōchas, ac pro ieiunij modo minui. Si uerò & tonuerit, pauidas ac repentè compressas, quæ uocant physemata effi cere speciem, uerùm inani inflatam, sine corpore: hos esse Concharũ abortus. Sani quidem partus multiplici constant cute, non impropriè callum ut existimari corporis possit. itaque & purgantur à peritis. Miror ipso tantum eas cœlo gaudere, sole rubescere, candorémque perdere, ut corpus humanum. Quare præcipuum custodiunt, pelago altius mersæ, quàm ut penetrent radij. Flauescunt tamē & illæ senecta, rugisque torpescunt: nec nisi iuuenta constat ille qui quæritur uigor. Crassescunt etiam in senecta, cōchisq; adhærescunt, nec ab ijs auelli queunt nisi lima: quibus una tantum est facies, & ab ea rotunditas, auersis planicies, ob id tympania nominantur. Cohærentes uidemus in Conchis hac dote unguenta circunferentibus. Cætero in aqua mollis Vnio, exemptus protinus durescit. Cōcha ipsa cum manum uidet, comprimit sese, operítq; opes suas, gnara propter illas se peti: ma númque si præueniat, acie sua abscindit, nulla iustiore pœna, & alijs munita supplicijs. Quippe inter scopulos pars maior inuenitur, sed in alto quoque comitantur marinis canibus, nec tamen aures fœminarum arcentur. Quidam tradunt, sicut apibus, ita Cōcharum examinibus singulas magnitudine & uetustate præcipuas esse ueluti du ces, miræ ad cauendum solertiæ. has urinantium cura peti, illis captis facilè cæteras palantes retibus includi. Multo deinde obrutas sale in uasis fictilibus, erosa carne omni, nucleos quosdam corporum, hoc est

uniones

uniones decidere in ima. Vsu atteri non dubium est, colorémque indiligentia mutari. Dos omnis in candore, magnitudine, orbe, læuore, pondere, haud promptis rebus, in tantum, ut nulli duo reperiantur indiscreti: unde nomen unionum Romanæ *scilicet imposuere deliciæ.* N*am apud Græcos non est, nec apud barbaros inuentores eius aliud quàm margaritæ.* Et *in candore ipso magna differentia. Clarior in rubro mari repertus.* Indicus *specularium lapidum squamas assimilat, aliàs magnitudine præcellens. Summa laus coloris est exaluminatos uocari.* Et *procerioribus sua gratia est.* Elenchos *appellant fastigiata longitudine, alabastrorum figura in pleniorem orbem desinentes.* Hos *digitis suspendere, & binos ac ternos auribus, fœminarum gloria est. Subeunt luxuriæ eius nomina & tædia exquisita perditiore portatu. siquidem cum id fecere, crotalia appellant, ceu sono quoque gaudeant, & collisu ipso margaritarum. Affectántque iam & pauperes, licitatorē fœminæ in publico unionem esse dictantes.* Q*uin & pedibus: nec crepidarum tantum obstragulis, sed totis socculis addunt.* N*eq; enim gestare iam margaritas, nisi calcent, ac per uniones etiam ambulent, satis est. In nostro mari reperiri solebant, crebrius circa Bosphorum* T*hracium, ruffi ac parui in Cōchis, quas* M*yas appellant.* At *in Acarnania, quæ uocatur pinna gignitur.* Q*uo apparet non uno Conchæ genere nasci.* N*am & Iuba tradit Arabicis Concham esse similem pectini insecto, hirsutam* E*chinorum modo, ipsum unionem in carne ipsa esse grandini similem. Conchæ non tales ad nos afferuntur.* N*ec in Acarnania antè laudati reperiuntur, enormes ferè, concoloresque marmori.* M*eliores circa Actium, sed & hi parui, & in* M*auritaniæ maritimis.* Alexander *Polyhistor & Sudines senescere eos putāt, colorémq; expirare.* E*orū corpus solidum esse manifestum est: ꝙ nullo lapsu franguntur.* N*on autem semper in media carne reperiuntur, sed alijs atq; alijs locis.* V*idimúsque iam extremis etiam marginibus uelut è Concha exeuntes, & in qui-*

mensam secundam iussit. Ex *praecepto ministri unum tantum uas.ante eam posuere aceti,cuius asperitas usque in tabem margaritas resoluit.* Gerebátque *auribus tum maximè singulare illud & uerè unicum naturae opus.* Itáque expectante Antonio *quidnam esset actura, detractum alterum mersit,ac liquefactum absorbuit.* Iniecit *alteri manum* L. Plancus *iudex sponsionis eius,eum quoque paranti simili modo absumere:uictúmque* Antonium *pronunciauit,homine irato.* Comitetur *fama unionis eius parem,capta illa tantae quaestionis uictrice regina dissectum,ut esset in utrisque* Veneris *auribus* Romae *in* Pantheo *dimidia eorum coena.* Non *ferent tamen hanc palmam,spoliabūtúrque etiam luxuriae gloria.* Prior *id fecerat* Romae *in unionibus magnae taxationis* Clodius *tragoedi* Aesopi *filius, relictus ab eo in amplis opibus haeres (ne* Triumuiratu *suo nimis superbiat* Antonius,*penè histrioni comparatus) & quidem nulla sponsione ad hoc perductus,quo id magis regium erat,sed ut experiretur in gloria palati quid saperent margaritae: atque ut mirè placuere, ne solus hoc sciret,singulos uniones conuiuis ad sorbendum dedit.* Romae *in promiscuum ac frequentem usum uenisse* Alexandria *in ditionem redacta: primùm autem coepisse circa* Syllana *tempora minutas & uiles* Fenestella *tradit,manifesto errore, cum* Aelius Stilo Iugurthino *bello unionum nomē impositum maximè grandibus margaritis prodat.* Et *hoc tamen aeternae propè possessionis est.* Sequitur *haeredem,in mancipatum uenit ut praedium aliquod.* Conchylia *& purpuras omnis ora atterit, quibus eadem mater luxuria paria penè etiam margaritis precia fecit.*

De natura Purpurae *&* Muricis. Cap. XXXVI.

Purpurae *uiuunt annis plurimùm septenis.* Latent *sicut* Murices *circa canis ortum tricenis diebus.* Congregantur *uerno tempore,mutuóque attritu lentorem cuiusdam cerae saliuāt.* Simili *modo &* Murices. Sed Purpurae *florem illum tingēdis expetitum uestibus, in me-*

dijs habent faucibus. Liquoris hic est minimi in candida uena, unde preciosus ille bibitur nigrantis rosæ colore sublucens. Reliquum corpus sterile. *Viuas capere contendunt, quia cum uita succum illum euomunt.* Et *maioribus quidem purpuris detracta concha auferunt, minores trapetis frangunt, ita demum rorem eum excipientes Tyrij.* Præcipuus *hic Asiæ,* in Meninge *Africæ, &* Getulo littore oceani. in Laconica Europæ. *Hinc fasces securésque* Romanæ *uiam faciunt, idémque pro maiestate in pueritia est. Distinguit ab equite curiam, dijs aduocatur placandis, omnémque uestem illuminat. in triumphali miscetur auro: quapropter excusata &* Purpuræ *sit insania. Sed unde* Conchylijs *precia? Quis uirus graue in fuco, color austerus in glauco, & irascenti similis mari? Lingua* Purpuræ *longitudine digitali, qua pascitur perforando reliqua* Conchylia: *tanta duritia aculeo est. Aqua dulci enecãtur, & sicubi flumini immerguntur: alioquin captæ, diebus quinquagenis uiuunt saliua sua. Conchæ omnes celerrimè crescunt, præcipuè* Purpuræ. *anno magnitudinem implent. Quòd si hactenus transcurrat expositio, fraudatã se protinus luxuria credat, nos indiligentiæ damnet. Quamobrem persequemur etiam officinas: ut tanquam in uictu frugum noscitur ratio, sic omnes qui istis gaudent, præmia uitæ suæ calleant. Concharum ad purpuras & cõchylia eadem quidem est materia, sed distat temperamento. Duo sunt genera:* Buccinum *minor concha, ad similitudinem eius buccini quo sonus editur, unde & caussa nomini, rotunditate oris in margine incisa. Alterum* Purpura *uocatur, cuniculatim procurrente rostro, & cuniculi latere introrsus tubulato, quà proferatur lingua. Praeterea clauatum est ad turbinem usque aculeis in orbem septenis ferè, qui nõ sunt buccino, sed utrisque orbes totidem quot habent annos.* Buccinum *non nisi petris adhæret, circáque scopulos legitur.*

Quot sunt genera. Cap. XXXVII.

Purpuræ nomine alio Pelagiæ uocantur. Earum genera plura,

pabulo

pabulo & solo discreta. Lutense *putri limo, & algense enutritum alga, uilissimum.* Vtrisque *melius* Teniense *in* Tenei *maris ora collectum.* Hoc *quoque tamen etiamnum leuius atque dilutius.* Calculosæ *appellantur à calculo maris, mirè apto conchylijs, & longe optimo purpuris.* Dialutense, *id est uario soli genere pastum.* Capiuntur *autem purpuræ paruulis rarísq; conchis textu ueluti naßis in alto iactis.* Inest *ijs esca clusiles mordacésque conchæ, quales uidemus has semineces, sed redditas mari auido hiatu reuiuiscentes. Appetunt eas* Purpuræ, *porrectísque linguis infestant: at illæ aculeo extimulatæ claudunt sese, comprimúntque mordentia: ita pendentes auiditate sua* Purpuræ *tolluntur.*

Quo capiantur tempore. Cap. XXXVIII.

Capi eas post Canis *ortum, aut ante uernum tempus, utilißimum: quoniam cum fœtificauere, fluxos habent succos. Sed id tingentium officinæ ignorant, cum summa uertatur in eo.* Eximitur *postea uena quam diximus, cui addi salem necessarium, sextarios fermè in libras centenas.* Macerari *triduo, iustum.* Quippe *maior uis tanto, quanto recentior.* Feruere *in plumbo, singulísq; aquæ amphoris centenas atque quinquagenas medicaminis libras æquari, ac modico uapore torreri, & ideo longinquæ fornacis cuniculo.* Ita *despumatis subinde carnibus, quas hæsisse uenis necesse est, decimo fermè die liquatis cortina, uellus elutatum mergitur in experimentum. Et donec spei satisfiat, uritur liquor.* Rubens *color nigrante deterior.* Quinis *lana potat horis, rursusque mergitur carminata, donec omnem ebibat saniem.* Buccinum *per se damnatur, quoniam fucum remittit.* Pelagio *admodũ alligatur, nimiæq; eius nigritiæ dat austeritatẽ illam nitorémq; qui quæritur cocci.* Ita *permixtis uiribus alterum altero excitatur aut astringitur. Summa medicaminũ in libras uellerũ,* Buccini CC, *Pelagij* CXI. Ita *fit amethysti color eximius ille.* At Tyrius *pelagio primum satiatur immaturo uiridíque cotino: mox permuta-*

tur in buccino. Laus ei summa, color sanguiuis concreti, nigricans aspectu, idémque suspectu refulgens: unde & Homero purpureus dicitur sanguis.

Romæ quando usus purpuræ. Cap. XXXIX.

Purpuræ usum Romæ semper fuisse uideo, sed Romulo in trabea. Nam toga prætexta & latiore clauo Tullum Hostilium è regibus primum usum Hetruscis deuictis satis constat. Nepos Cornelius, qui D. Augusti principatu obijt, Me, inquit, iuuene uiolacea purpura uigebat, cuius libra denarijs centum uenibat, nec multò pòst rubra Tarentina. Huic successit dibapha Tyria, quæ in libras denarijs mille non poterat emi. Hac Lentulus Spinter Aedilis curulis primus in prætexta usus improbabatur: qua purpura quis non iam, inquit, triclinaria facit? Spinter Aedilis fuit Vrbis conditæ anno septingentesimo, Cicerone COS. Dibapha tunc dicebatur, quæ bis tincta esset, ueluti magnifico impendio: qualiter nunc omnes penè commodiores purpuræ tinguntur. In conchyliata ueste cætera eadem sine buccino, prætérque ius temperaturæ. Aequè pro indiuiso humani potus excremento dimidia & medicamina adduntur. Sic gignitur laudatus ille pallor saturitate fraudata: tantóque dilucidior, quanto magis uellera esuriunt.

De precio earum. Cap. XL.

Precia medicamento sunt quidem pro fertilitate littorum uiliora. Non tamen usquã pelagij libras quinquagenos nummos excedere, & buccini centenos sciant qui ista mercantur imme͂so. Sed alia sunt, nec habent finem uitia: iuuátque ludere impendio, & lusus geminare miscendo iterum, & ipsa adulterare adulteria naturæ, sicut testudines tingere, argentum auro confundere, ut electra fiant: addere his æra, ut Corinthia.

De tingendo amethystino. Cap. XLI.

Non est satis abstulisse gemmæ nomen amethystum, rursum absolutus

lutus inebriatur Tyrio,*ut sit ex utroque nomen improbum* Tyriamethystus, *simúlque luxuria duplex.* Et cum *confecere conchylia, transire melius in* Tyrium *putant.*Pœnitentia *hoc primum debet inuenisse,artifice mutante quod damnabat. inde ratio est nata.* Votum *quoque factum è uitio portentosis ingenijs, & gemina demonstrata uia luxuriæ,ut color alius operiretur alio,suauior ita fieri leniórque dictus.*Quin *& terrena miscere, coccóque tinctum* Tyrio *tingere, ut fieret hysginum.* Coccum Galatiæ *rubens granum, ut dicemus in terrestribus, aut circa* Emeritam Lusitaniæ *in maxima laude est.* Verùm *ut simul peragantur nobilia pigmenta, anniculo grano languidus succus,idem à quadrimo euanidus.* Ita *nec recenti uires, neque senescenti.* Abundè *tractata est ratio qua se uirorum iuxtà fœminarúmque forma credit amplissimam fieri.*

De Pinna, & Pinnothere, & *aquatilium sensu.*

Cap. XLII.

Concharúm *generis &* Pinna *est.* Nascitur *in limosis subrecta semper,nec unquam sine conuite, quem* Pinnotheren *uocant, alij* Pinnophylacen,*id est squilla parua. alibi cancer dapis assectator.* Pandit *se* Pinna,*luminibus orbum corpus intus minutis piscibus præbēs.* Assultant *illi protinus, & ubi licentia audacia creuit, implent eam.* Hoc *tempus speculatus index,morsu leui significat.* Illa *ore cōpresso quicquid inclusit exanimat,partémque socio tribuit.* Quo *magis miror quosdam existimasse aquatilibus nullum inesse sensum.* Nouit Torpedo *uim suam ipsa non torpens,mersáque in limo se occultat,pisces qui securi natantes obtorpuere,corripiens.* Huius *iecori teneritas nulla præfertur.* Nec *minor solertia ranæ, quæ in mari* Piscatrix *uocatur.eminentia sub oculis cornicula turbato limo exerit, assultantes pisciculos pertrahens,donec tam propè accedant,ut assiliat.* Simili *modo* Squatina & Rhombus *abditi pinnas exertas mouent specie uermiculorum:itémque quæ uocatur* Raia. Nam Pastinaca *latroci-*

C

natur ex occulto, transeuntes radio (quod telum est ei) figens. Argumenta solertiæ huius, quòd tardissimi piscium hi, Mugilem uelocissimum omnium habentes in uentre reperiuntur.

De Scolopendris, Vulpibus, & Glanis. Cap. XLIII.

Scolopendræ terrestribus similes, quas centipedes uocant, hamo deuorato omnia interanea euomunt, donec hamũ egerant, deinde resorbent. At Vulpes marinæ simili in periculo glutiunt amplius usque ad infirma lineæ, quæ facilè prærodant. Glanus, qui & Glanis uocatur, auersos mordet hamos: nec deuorat, sed esca spoliat.

De Ariete pisce. Cap. XLIIII.

Grassatur Aries ut latro. Et nunc grandium nauium in salo stantium occultatus umbra, si quem nandi uoluptas inuitet, expectat: nũc elato extra aquam capite, piscantium cymbas speculatur, occultísque adnatans mergit.

De his quæ tertiam naturam habent, non animalium neque fruticum, & de urticis, & spongijs. Cap. XLV.

Equidem & his sensum inesse arbitror, quæ nec animalium, neque fruticum, sed tertiam ex utroque naturam hàbent, Vrticis dico, & Spongijs. Vrticæ noctu uagantur, noctúque mutantur, carnosæ frondis. Iis natura, ut carne uescantur. Vis pruritu mordax, eadémque quæ terrestris urticæ. Cõtrahit ergo se quàm maximè rigẽs, ac prænatante pisciculo frondẽ suam spargit, complecténsq; deuorat. Aliàs marcenti similis, & iactari se passa fluctu algæ uice, cõtactos pisces attritúq; petræ scalpentes pruritum inuadit. Eadem noctu Pectines & Echinos perquirit. Dum admoueri sibi manum sentit, colorem mutat, & contrahitur. Tacta uredinem mittit, paulúmque si fuerit interualli, absconditur. Ora ei in radice esse traduntur, excremẽta per summa tenui fistula reddi. Spongiarũ tria genera accipimus, spissum ac prædurum, & asperũ, Tragos id uocatur. minus spissum & mollius, Manon. tenue densúmq;, ex quo penicilli, Achilleum. Nascuntur

omnes in petris, aluntur conchis, pisce, limo. Intellectum inesse ijs apparet, quia ubi auulsorem sensere, contractæ multo difficilius abstrahuntur. Hoc idem fluctu pulsante faciunt. Viuere esca, manifesto conchæ minutæ in his repertæ ostendunt. Circa Toronē uesci illas auulsas etiam aiunt, & ex relictis radicibus recrescere. In petris cruoris quoque inhæret color, Africis præcipuè, quæ generantur in Syrtibus. Maximæ fiunt Manæ, sed mollissimæ circa Lyciam. In profundo autem nec uētoso molliores. In Hellesponto asperæ, & densæ circa Maleam. Putrescunt in apricis locis, ideo optimæ in gurgitibus. Viuentibus itémque madentibus nigricans color. Adhærent nec parte, nec toto. Intersunt autem fistulæ quædam inanes, quaternæ ferè aut quinæ, per quas pasci existimantur. Sunt & aliæ, sed supernè concretæ. Et subesse membrana quædam radicibus earum intelligitur. Viuere constat longo tempore. Pessimum omnium genus earum est quæ Aplysiæ uocantur, quia elui non possunt: in quibus maximæ sunt fistulæ, & reliqua densitas spissa.

De Caniculis marinis. Cap. XLVI.

Canicularum maxima multitudo circa eas urinantes graui periculo infestat. Ipsi ferunt ut nubem quandam crassescere super capita, planorum piscium similem, prementem eos, arcentemque à reciprocando, & ob id stylos præacutos lineis annexos habere sese: quia nisi perfossæ ita non recedant, caliginis & pauoris, ut arbitror, opere. Nubem enim & nebulam (cuius nomine id malum appellant) inter animalia haud ullam comperit quisquam. At cum Caniculis atrox dimicatio. Inguina & calces omnémque candorem corporum appetunt. Salus una in aduersas eundi, ultróque terrendi. Pauet enim hominem æquè ac terret, & sors æqua in gurgite. Vt ad summa aquæ uentum est, ibi periculū anceps, adempta ratione contrà eundi, dum conetur emergere. Et salus omnis in socijs. funē illi religatū ab humeris eius trahūt: hunc dimicans, ut sit periculi signum, læua quatit, dextra ap-

prehenso stylo in pugna est: modicus aliàs tractus. Vt prope carinã uentũ est, nisi præceleri ui repentè rapiant, absumi spectant. Ac sæpe iam subducti, è manibus auferũtur, si non trahentiũ opem, conglobato corpore in pilæ modũ, ipsi adiuuere. Protendunt quidẽ tridentes illi, sed monstri solertia est nauigium subeundi, atque ita è tuto præliandi. Omnis ergo cura ad speculandum hoc malum insumitur.

De animalibus quæ silicea testa includuntur, & quæ sine ullo sensu, & de reliquis sordidis animalibus. Cap. XLVII.

Certissima est securitas uidisse planos pisces: quia nunquam sunt ubi maleficæ bestiæ: qua caussa urinantes sacros appellant eos. Silicea testa inclusis fatendum est nullum esse sensum, ut Ostreis. Multis eadem natura quæ frutici, ut Holothurijs, Pulmonibus, Stellis. Adeóque nihil nõ gignitur in mari, ut cauponarum etiam æstiua animalia, pernici molesta saltu, aut quæ capillus maximè celat, existant: & circunglobata escæ sæpe extrahuntur: quæ caussa somnum piscium in mari noctibus infestare existimatur. Quibusdam uerò ipsis innascuntur. quo in numero Chalcis accipitur.

De uenenatis marinis. Cap. XLVIII.

Nec uenena cessant dira, ut in Lepore: qui in Indico mari etiam tactu pestilens, uomitum dissolutionémque stomachi protinus creat: in nostro, offa informis, colore tantùm lepori similis: in Indis & magnitudine & pilo duriore. Tãtum uiuus ibi capitur. Aequè pestiferũ animal Araneus, spinæ in dorso aculeo noxius. Sed nullũ usquã execrabilius quàm Radius, super caudam eminẽs Trygonis, quam nostri Pastinacam appellant: quincunciali magnitudine arbores infixus radici necat. Arma ut telum perforat ui ferri, & ueneni malo.

De morbis piscium. Cap. XLIX.

Morbos uniuersa genera piscium, ut cætera animalia etiam fera, non accipimus sentire. Verùm ægrotare singulos manifestũ facit aliquorum macies, cum in eodem genere præpingues alij capiantur.

De

De generatione eorum mira. Cap. L.

Quonam modo generent, desiderium & admiratio hominum differri non patitur. Pisces attritu uentrium coëunt, tanta celeritate, ut uisum fallāt: Delphini & reliqua cete simili modo, & paulo diutius. Fœmina piscis coitus tempore marem sequitur, uentrem eius rostro pulsans: sub partu mares fœminam similiter, oua uescētes earum. Nec satis est generationi per se coitus, nisi editis ouis, inter se uersando mares & fœminæ, uitale asperserint uirus. Non omnibus id contingit ouis in tanta multitudine: alioquin replerentur maria & stagna, cum singuli uteri innumerabilia concipiant.

Item de generatione, & qui pisces oua pariant. Cap. LI.

Piscium oua in mari crescunt, quædam summa celeritate, ut Murenarum, quædam paulo tardius. Plani pisciū quibus cauda non obest aculeíque, ut Testudines & Raiæ, in coitu superueniunt: Polypi crine uno fœminæ naribus adnexo. Sepiæ & Loligines linguis, componentes inter se brachia, & in contrarium nantes: & pariunt ore. Sed Polypi in terram uerso capite coëunt: reliqua mollium, tergis, ut canes: Item Locustæ, & Squillæ, Cancri, ore. Ranæ superueniunt, prioribus pedibus alas fœminæ mare apprehendente, posterioribus clunes. Pariunt minimas carnes nigras, quas gyrinos uocant, oculis tantum & cauda insignes: mox pedes figurantur, cauda findente se in posteriores. Mirúmque, semestri uita resoluuntur in limum, nullo cernente, & rursus uernis aquis renascuntur quæ fuere natæ, perinde occulta ratione, cū omnibus annis id eueniat. Et Mytuli & Pectines sponte naturæ in arenosis proueniunt. Quæ durioris testæ sunt, ut Murices, Purpuræ, saliuario lentore: sicut acescente humore Culices, atque spuma maris incalescente, cum admissus est imber. Quæ uerò siliceo tegmine operiuntur, ut Ostrea, putrescente limo, aut spuma circa nauigia diutius stante, defixósque palos, & lignum maximé. Nuper compertum in ostrearijs humorem ijs fœtifi-

cum lactis modo effluere. Anguillæ atterunt se scopulis: ea strigmenta uiuiscunt: nec alia est earum procreatio. Piscium diuersa genera non coëunt, præter Squatinam & Raiam, ex quibus nascitur priori parte Raiæ similis, & nomen ex utroq; compositũ apud Græcos trahit. Quædã omni tempore anni gignũtur, & in humore, & in terra. Vere Pectines, Limaces, Hirudines. eodem tempore euanescunt. Piscium autem Lupus & Tricbias bis anno parit, & saxatiles omnes. Mulli ter, ut Chalcis, Cyprinus sexies. Scorpiones bis ac Sargi, uere & autumno. Ex planis Squatina sola bis, autumno, & Vergiliarum occasu. Plurimi piscium tribus mensibus, Aprili, Maio, Iunio: Salpæ autũno: Spari, Torpedo, Squali, circa æquinoctiũ. Molles, uere. Sepia omnibus mensibus. Oua eius glutino atramẽti ad speciem uuæ cohærentia, masculus prosequitur afflatu. aliàs sterilescũt. Polypi hyeme coëunt, pariunt uere oua tortili uibrata pampino, tanta fœcunditate, ut multitudinẽ ouorũ occisi non recipiant cauo capitis, quæ prægnãtes tulere. Ea excludũt quinquagesimo die: è quibus multa propter numerum intercidunt. Locustæ, & reliqua tenuioris crustæ, ponũt oua supra oua, atque ita incubant. Polypus fœmina modò in ouis sedet, modò cauernam cancellato brachiorũ implexu claudit. Sepia in terreno parit inter arundines, aut sicubi enata alga. excludit quintodecimo die. Loligines in alto conserta oua edunt, ut Sepiæ. Purpuræ, Murices, eius denique generis, uere pariũt. Echini oua pleniluuijs habẽt hyeme, & Cochleæ hyberno tẽpore nascũtur. Torpedo octogenos fœtus habẽs inuenitur, eáq; intra se parit oua præmollia, in aliũ locum uteri transferens, atque ibi excludens. Simili modo omnia quæ chartilaginea appellauimus. ita fit, ut sola piscium & animal pariãt, & oua concipiant. Silurus mas solus omnium edita custodit oua, sæpe & quinquagenis diebus, ne absumantur ab alijs. Cæteræ fœminæ in triduo excludũt, si mas attigit. Acus siue Belone unus piscium dehiscente propter multitudinem utero parit. A partu callescit uulnus.

quod

quod & in Caecilijs serpētibus tradūt. Mus marinus in terra scrobe effossa parit oua, & rursus obruit terra. Tricesimo die refossa aperit, foetúmque in aquam ducit.

De uuluis piscium. Cap. LII.

Erythini & Chanae uuluas habere traduntur: qui Trochos appellatur à Graecis, ipse se iuire. Aquatilium omnium foetus inter initia uisu carent.

De longissima uita piscium. Cap. LIII.

Aeui piscium memorandum nuper exemplum accepimus. Pausilypum uilla est Campaniae, haud procul Neapoli. in ea in Caesaris piscinis à Pollione Vedio coniectū piscem, sexagesimum post annū exspirasse scribit Annaeus Seneca, duobus alijs aequalibus eius ex eodē genere etiā tunc uiuentibus. Quae mentio piscinarū, admonet ut paulo plura dicamus hac de re prius quàm digrediamur ab aquatilibus.

De uiuarijs Ostrearum, & quis ea primus inuenerit. Cap. LIIII.

Ostrearum uiuaria primus omniū Sergius Orata inuenit in Baiano, aetate L. Crassi oratoris, ante Marsicum bellum: nec gulae caussa, sed auaritiae, magna uectigalia tali ex ingenio suo percipiens, ut qui primus pensiles inuenit balineas, ita mangonizatas uillas subinde uendendo. Is primus optimū saporē Ostreis Lucrinis adiudicauit, quandò eadē aquatilia genera aliubi atque aliubi meliora: sicut Lupi pisces in Tiberi amne inter duos pontes, Rhombus Rauēnae, Murenae in Sicilia, Elops Rhodi: & alia genera similiter, ne culinarū censura peragatur. Nondū Britānica seruiebāt littora, cum Orata Lucrina nobilitabat: postea uisum tanti in extrema Italia petere Brundusium Ostreas: ac ne lis esset inter duos sapores, nuper excogitatū, famem longae aduectionis à Brundusio, cōpascere in Lucrino. Eadem aetate prior Licinius Murena, reliquorū pisciū uiuaria inuenit: cuius deinde exemplum nobilitas secuta est, Philippus, Hortēsius. Lucullus ex-

ciso etiam monte iuxta Neapolim *maiore impēdio quàm uillam ædificauerat, euripum & maria admisit: qua de caussa Magnus* Pompeius Xerxem *togatum eum appellabat.* Quadraginta *sestertijs è piscina defuncto illo uenicre pisces.*

Quis primus Murenarum *uiuaria fecerit.* Cap. LV.

Murenarum *uiuarium priuatim excogitauit* C. Hirius *ante alios, qui cœnis triumphalibus* Cæsaris *dictatoris sex millia numero* Murenarum *mutua appendit.* Nam *permutare quidem precio noluit, aliáue merce.* Huius *uillam intra quàm modicam quadragies piscinæ uendiderunt.* Inuasit *deinde singulorū piscium amor.* Apud Baulos *in parte* Baiana *piscinam habuit* Hortensius *orator, in qua* Murenam *adeò dilexit, ut exanimatam flesse credatur.* In *eadem uilla,* Antonia Drusi, Murenæ *quam diligebat, inaures addidit, cuius propter famam nonnulli* Baulos *uidere concupiuerunt.*

De Cochlearum *uiuarijs, & quis primus instituit.* Cap. LVI.

Cochlearum *uiuaria instituit* Fuluius Hirpinus *in* Tarquiniensi *paulò ante ciuile bellum quod cum* Pompeio *magno gestum est, distinctis quidem generibus earum, separatim ut essent albæ, quæ in* Reatino *agro nascūtur: separatim* Illyricæ, *quibus magnitudo præcipua:* Africanæ, *quibus fœcunditas:* Solitanæ, *quibus nobilitas.* Quin *& saginam earum commentatus est sapa & farre, alijsque generibus, ut* Cochleæ *quoque altiles ganeam implerent: cuius artis gloria in eam magnitudinem perductæ sunt, ut octoginta quadrantes caperent singularum calices.* Auctor *est* M. Varro.

De *piscibus terrenis.* Cap. LVII.

Piscium *genera etiamnum à* Theophrasto *mira produntur: circa* Babylonis *rigua decedentibus fluuijs, in cauernis aquas hebetes remanere: quosdam inde exire ad pabula pinnulis gradientes crebro caudæ motu, contráque uenanteis refugere in suas cauernas,*

&

& in ijs obuersos stare: capita eorum esse ranæ marinæ similia, reliquas partes Gobioruũ, brãchias ut cæteris piscibus. Circa Heracleã & Toronẽ & Lycũ amnẽ esse multifaria: in Ponto unũ genus esse quod extremas fluminũ aquas sectetur, cauernásq; sibi faciat in terra, atq; in his uiuat, etiam reciprocis amnibus siccato littore. Effodi ergo: motu demum corporum uiuere eos approbãte. Circa Heracleã eandem, eodémque Lyco amne decedente, ouis relictis in limo generari pisces, qui ad pabula petenda palpitent exiguis branchijs, quod fieri non indigo humoris: propter quod & Anguillas diutius uiuere exemptas aquis. Oua autem in sicco maturari, ut testudinum. Eadem in Ponti regione apprehendi in glacie piscium quosdam, maximè Gobiones, non nisi patinarum calore uitalem motum fatentes. In his quidem, tametsi mirabilis, est tamen aliqua ratio. Idem tradit in Paphlagonia effodi pisces gratissimos cibis, terrenos altis scrobibus, in his locis ubi nullæ restagnent aquæ: miratúrque & ipse gigni sine coitu. Humoris quidem uim aliquam inesse quam puteis arbitratur, cum nonnulli reperiantur pisces. Quicquid est, hoc certè minus admirabile talparum facit uita, subterranei animalis: nisi fortè uermium terrenorum & his piscibus natura est.

De Muribus Nili. Cap. LVIII.

Verùm omnibus his fidem Nili inũdatio affert, omnia excedentem miracula. Quippe deturgente eo musculi reperiuntur incoato opere genitalis aquæ terræque, iam parte corporis uiuentes, nouissima effigie etiamnum terrena.

De Anthia pisce, & quomodo capiatur. Cap. LIX.

Nec de Anthia pisce sileri conuenit quæ plerosq; aduerto credidisse. Chelidonias insulas diximus Asiæ, scopulosi maris, ante Tauri promontoriũ sitas: ibi frequẽs hic piscis, & celeriter capitur. uno genere, paruo nauigio, & concolori ueste, eadémque hora per aliquot dies continuos piscator enauigat certo spatio, escámque proijcit.

Quicquid ex eo mutetur, suspecta fraus prædæ est: cauénsque quod timuit, cum id sæpe factum est, unus aliquando consuetudine inuitatus Anthias, *escam appetit*. Notatur *hic intentione diligenti, ut author spei, conciliatórque capturæ*. Neque *enim est difficile, cum per aliquot dies solus accedere audeat. tandem & aliquos inuenit paulatim comitatior. Postremò greges adducit innumeros, iam uetustissimis quibusque assuetis piscatorem agnoscere, & cibum è manu capere. Tum ille paulum ultrà in esca iaculatus hamum, singulos inuolat uerius quàm capit, ab umbra nauis breui conatu abscedens, ita, ne cæteri sentiant, alio intus excipiente centonibus raptum, ne palpitatio ulla aut sonus cæteros abigat*. Conciliatorem *nosse ad hoc prodest, ne capiatur. Parcit piscator fugituro in reliquum gregem*. Ferunt *discordem socium duci socij insidiatum pulchrè noto, cepisse, malefica uoluntate: agnitum in macello à socio cuius iniuria erat, & dati damni formula ex edicto condemnatum*. Addidit Mutianus, *æstimata lite decem libris*. Iidem *Anthiæ cum unum hamo teneri uiderint, spinis quas in dorso serratas habent, lineam secare traduntur: eo qui tenetur, extendente, ut præcidi posit*. At *inter* Sargos, *ipse qui tenetur, ad scopulos lineam terit.*

De Stellis *marinis*. *Cap.* L X.

Præter *hæc claros sapiētia authores uideo mirari* Stellā *in mari*. Ea *figura est, parua admodum caro intus, extrà duriore callo*. Huic *tam igneum feruorem esse tradunt, ut omnia in mari cōtacta adurat, omnem cibum statim peragat*. Quibus *sit hoc cognitum experimentis, haud facilè dixerim*. Multo *mirabilius dixerim id, cuius experiendi quotidie occasio est:*

De *dactylis, eorúmq; miraculis*. *Cap.* L X I.

Concharum *è genere sunt* Dactyli, *ab humanorum unguium similitudine appellati*. His *natura, in tenebris, remoto lumine alio, fulgore clarere, & quanto magis humorem habeant*. Lucere *in ore mādentium,*

dentium, lucere in manibus, atque etiam in solo, atque ueste, decidentibus guttis: ut procul dubio pateat succi illam naturam esse, quam miremur etiam in corpore.

De inimicitijs & amicitijs inter se aquatilium. Cap. LXII.

Sunt & inimicitiarum atque concordiæ miracula. Mugil *&* Lupus *mutuo odio flagrant:* Conger *&* Murena, *caudas inter se prærodentes.* Polypum *in tantum* Locusta *pauet, ut si iuxtà uiderit, omnino moriatur.* Locustam Conger*, rursus* Polypum Congri *lacerant.* Nigidius *author est, prærodere caudam* Mugili Lupum*, eosdémque statis mensibus concordes esse. Omnes autem uiuere, quibus caudæ sic amputentur. At econtrario amicitiæ exempla sunt, præter illos de quorum diximus societate:* Balenæ *musculus quãdoque, prægraui superciliorum pondere obrutis eius oculis, infestantia magnitudinem uada prænatans demonstrat, oculorúmque uice fungitur.*

Hinc uolucrum naturæ dicentur.

FINIS.

C.Plinii Secundi, natura-

LIS HISTORIAE LIBER XXXII. DE *medicinis ex aquatilibus.*

Proœmium.

Entum est ad summa naturæ exemplorúmq; per rerum ordinem, & ipsum sua sponte occurrit immēsum potentiæ occultæ documentū, ut prorsus nec aliud ultrà quæri debeat, nec par aut simile poßit inueniri, ipsa se uincente natura, & quidem numerosis modis. Quid enim uiolentius mari uentísue, & turbinibus ac procellis? quo maiore hominum ingenio in ulla sui parte adiuta est, quàm uelis remísque? Addatur his & reciproci æstus inenarrabilis uis, uersumq; totū mare in flumen:

De Echeneide *pisce, & mirabili eius proprietate, & torpedine, & marino lepore, & mirabilia rubri maris.* Cap. I.

Tamen omnia hæc, paritérq; eodem impellentia, unus ac paruus admodum pisciculus Echeneis *appellatus in se tenet.* R*uant uenti licet, & sæuiāt procellæ, imperat furori, uirésq; tantas compescit, & cogit stare nauigia: quod non uincula ulla, non ancoræ pondere irreuocabili iactæ. Infrenat impetus, & domat mundi rabiem nullo suo labore, non retinendo, aut alio modo, quàm adhærendo.* H*æc tantilla est satis contra tot impetus, ut uetet ire nauigia. Sed armatæ classes imponunt sibi turrium propugnacula, ut in mari quoq; pugnetur uelut è muris. Heu uanitas humana, cū rostra illa ære ferróq; ad ictus armata, semipedalis inhibere poßit ac tenere deuincta pisciculus.* Fertur A*ctiaco Marte tenuisse prætoriam nauim Antonij, properantis circumire & exhortari suos, donec transiret in aliam: ideóq; Cæsariana claßis impetu maiore protinus uenit. Tenuit & nostra memoria Caij principis ab Astura Antium remigantis, ut res est etiā*

auspicalis

auſpicalis piſciculus. Siquidem nouiſsimè tum in urbem reuerſus imperator, ſuis telis cõfoſſus eſt. Nec longa fuit illius moræ admiratio, ſtatim cauſſa intellecta, cum è tota claſſe quinqueremis ſola non proficeret, exilientibus protinus qui id quærerent. circa nauim inuenere adhærentem gubernaculo, oſtenderúntque Caio, *indignãti hoc fuiſſe, quod ſe reuocaret, quadringentorúmq; remigum obſequio cõtra ſe intercederet.* Conſtabat *peculiariter miratum, quomodo adhærens tenuiſſet, nec idem polleret in nauigium receptus. Qui tunc poſteáq; uidere, eum limaci magnæ ſimilem eſſe dicunt. Nos plurimorum opiniones poſuimus in natura aquatilium, cum de eo diceremus.* Nec *dubitamus idem ualere omnia genera, cum celebri & conſecrato etiam exemplo apud* Gnidiam Venerem *conchas quoque eiuſdem potentiæ credi neceſſe ſit.* E *noſtris quidam latinis remoram appellauere eum.* Mirúmq;, *è Græcis alij lubricos partus atq; procidentes contineri ad maturitatem alligato eo (ut diximus) prodiderunt: alij ſale adſeruatum adalligatúmq; grauidis, partus ſoluere, ob id alio nomine odinolyontẽ appellauere.* Quocunq; *modo iſta ſe habeant, quis ab hoc tenendi nauigia exemplo, de ulla potentia naturæ atque effectu in remedijs ſponte naſcentium rerum dubitare debeat?* Quin *& ſine hoc exemplo per ſe ſatis eſſet ex eodem mari torpedo: etiam procul & è longinquo, uel ſi haſta uirgáue attingatur, quanuis prævalidos lacertos torpeſcere, quamlibet ad curſum ueloces alligari pedes.* Quod *ſi neceſſe habemus fateri hoc exemplo eſſe uim aliquam quæ odore tantùm & quadam aura ſui corporis afficiat membra, quid non de remediorum omnium momentis ſperandum eſt?* Non *ſunt minus mira quæ de lepore marino traduntur.* Venenum *eſt alijs in potu aut in cibo datus, alijs etiam uiſus. Siquidem grauidæ ſi omnino aſpexerint fœminã ex eo genere duntaxat, ſtatim nauſea & redundatione ſtomachi uitium fatentur, ac deinde abortum faciũt.* Remedio *eſt mas, ob id induratus ſale, ut in brachia-*

libus habeāt. Eadem res in mari & tactu quidem nocet. Vescitur eo unum tantum animalium, ut non intereat, Mullus piscis, & tenerescit tantum, & ingratior uiliórq; fit. Homines quibus in pastu est, piscem olent. hoc primo argumento ueneficium id deprehenditur. Cæterò moriuntur totidem diebus, quot uixerit lepus. Incertíq; temporis ueneficium id esse, author est Licinius Macer. In India affirmant non capi uiuētem, inuicémque ibi hominem pro ueneno esse, ac uel digito omnino in mari tactum mori. Esse autem ampliorem multo, sicut reliqua animalia. Iuba in his uoluminibus quæ scripsit ad C. Cæsarem Augusti filium de Arabia, tradit uitulos marinos ternas heminas capere: Cetos sexcentorum pedum longitudinis, & trecētorum sexaginta latitudinis in flumen Arabiæ intrasse, pinguiq; eius negociatores, & omnium piscium adipe camelos perungi in eo situ, ut asilos ab his fugent odore.

De ingenijs & mansuetudine quorundam piscium, & ubi ex manu edant, & ubi responsa dantur ex piscibus.

Cap. II.

Mihi uidentur mira & quæ Ouidius prodidit pisciū ingenia in eo uolumine quod halieuticon inscribitur. Scarum inclusum nassis nō fronte erumpere, nec infestis uiminibus caput inserere, sed auersum caudæ ictibus crebris laxare fores, atq; retrorsum ita erūpere. Quē luctatū eius si forte alius scarus extrinsecus uideat, apprehēsa mordicus cauda adiuuare nixus erumpētis. Lupum piscem rete circundatum, arenas arare cauda, atq; ita conditum transire rete. Murenā maculas appetere ipsas, consciam teretis ac lubrici tergi, tum multiplici flexu laxare, donec euadat. Polypū hamos appetere, brachijsq; complecti nō morsu, nec prius dimittere, q̄ æscam circumroserit, aut arundine leuatum extra aquam. Scit & mugil esse in esca hamum, insidiásq; non ignorat: auiditas tamen tanta est, ut cauda uerberando excutiat cibos. Minus in prouidendo lupus solertiæ habet, sed magnū robur

robur in pœnitendo. Nam ut hæſerit in hamo, tumultuoſo diſcurſu laxat uulnera, donec excidant inſidiæ. Murenæ amplius deuorant hamum, admouéntque dentibus lineas, atque ita erodunt. Pytheas *id tradit. Idem infixam hamo inuertere ſe, quoniam ſit dorſo cultellato, ſpináque lineam præſecare.* Licinius Macer *murenas tantum fœminini ſexus eſſe tradit, & cõcipere è ſerpentibus, ut diximus: ob id ſibilo à piſcatoribus tanquam ſerpentibus euocari, & capi. pingueſcere iactatu, fuſte non interimi, eaſdem ferula protinus. Animam in cauda habere certum eſt, eáque icta celerrime exanimari, at capitis ictu difficulter.* Nouacula *piſce quæ tacta ſunt, ferrum olent. Duriſſimum eſſe piſcium conſtat qui* Orchis *uocetur. rotundus eſt, & ſine ſquamis, totúſque capite conſtat.* Miluago *quotiens cernatur extra aquam uolitans, tempeſtates mutari,* Trebius Niger *author eſt.* Xiphiam, *id eſt gladiũ, roſtro mucronato eſſe. ab hoc naues perfoſſas mergi in oceano ad locum* Mauritaniæ *qui* Cotta *uocetur, non procul à* Lixo *flumine. Idem loligines euolare aqua tradit, tanta multitudine, ut nauigia demergãt. E manu ueſcuntur piſces in pluribus quidem* Cæſaris *uillis: ſed quæ ueteres prodidere in ſtagnis, nos in piſcinis admirati, in* Eloro Siciliæ *caſtello, non procul* Syracuſis. *Item in* Labradij Iouis *fonte anguillas: & hæ inaures additas gerũt. Similiter in* Chio *iuxta* Senum *delubrũ. In* Meſopotamiæ *quoq; fonte* Cabura, *de quo diximus. Nam in* Lyciæ Limyra *fonte* Apollinis, *quem* Dinum *appellant, ter fiſtula euocati ueniunt ad auguriũ. Diripere eos carnes obiectas, lætũ eſt conſultãtibus: caudis abigere, dirũ.* Hierapoli Syriæ *in lacu* Veneris *æditituorũ uocibus parent uocati. exornati auro ueniunt, adulantes ſcalpũtur, ora hiantia manibus inſerendis præbẽt. In* Stabiano Campaniæ *ad* Herculis *petrã,* Melanuri *in mari panem abiectũ rapiunt: ijdémq; ad nullum cibum in quo hamus ſit, accedunt. Nec illa in nouiſſimis mira, amariſſimos eſſe piſces ad* Pelen *inſulã, & ad* Clazomenas. *Cõtrà ad ſcopulum* Siciliæ

ac Leptin Africæ, & Eubœam & Dyrrhachium. Rursus ita salsos, ut possint salsamēta existimari, circa Cephaleniam & Ampelon & Paron, & Deli petras. In portu eiusdem insulæ, dulces. Quā differentiā pabulo constare nō est dubium. Appion maximū piscium esse tradit Porcum, quem Lacedæmonij orthragoriscum uocant. Grunnire eum cum capitur. Esse uerò illam naturæ accidētiam, quod magis miremur, etiā in locis quibusdam, apposito occurrit exemplo. Siquidem salsamenta omniū generum in Italia Beneuenti recētia effici constat. Pisces marinos in usu fuisse protinus à cōdita Roma, authore est Cassius Hemina, cuius uerba de ea re hic subijciam: Numa constituit, ut pisces qui squamosi non essent, ni pollucerent patrimonia: cōmentus ut conuiuia publica & priuata, cœnæq; ad puluinaria, facilius cōpararentur, ni qui ad pollūctum emerent, pretio minus parcerent, eáq; præmercarentur. Quantū apud nos Indicis margaritis pretium est (de quibus suo loco satis diximus) tantum apud Indos in Corallio. Nam ista persuasione gentiū constāt. Gignitur quidē & in Rubro mari, sed nigrius. Itē in Persico, quod uocatur Iace. Laudatissimū in Gallico sinu circa Orcadas insulas, & in Siculo circa Heliā & Drepanū. Nascitur & apud Graniscas, & ante Neapolim Campaniæ, maximéq; rubens: sed molle, & ideo uilissimū, Erythris. Forma est ei fruticis, color uiridis. Baccæ eius candidæ sub aqua, ac molles: exemptæ cōfestim durantur & rubescūt, quasi corna satiua specie atque magnitudine. Aiunt tactu protinus lapidescere, si uiuat. Itaq; occupari, euellíq; retibus, aut acri ferramento præcidi. Hac de caussa corallium uocitatum quasi cirallium interpretantur. Probatissimum quàm maxime rubens, & quàm ramosissimmm, nec scabrosum, aut lapideum, uel rursus inane, aut concauum. Authoritas baccarum eius non minus Indorum uiris quoque pretiosa est, quàm fœminis nostris uniones Indici. Aruspices eorum uatésque in primis religiosum id gestamen amoliendis periculis arbitrantur. Itaque &

decore

decore & religione gaudent. Priusquam hoc notesceret, Galli gladios, scuta, galeas adornabant eo. Nunc tanta penuria est uendibili merce, ut perquam rarò cernatur in suo orbe. Surculi infantiæ adalligati, tutelam habere creduntur: contráque torminum ac uesicæ & calculorũ mala in puluerem igne redacti, potiq; cum aqua, auxiliantur. Simili modo ex uino poti, aut si febris sit, ex aqua somnum afferunt. Ignibus diu repugnant. Sed eodẽ medicamine sæpius poto tradunt lienem quoque absumi. Sanguinem reijcientibus excreantibúsue medentur. Cinis eorum miscetur oculorũ medicamentis. Spissat enim ac refrigerat. Vlcerum caua explet. Cicatrices extenuat. Quod ad repugnantiam rerum attinet, quam Græci antipathian uocant, nihil est uenenatius usquã quàm in mari pastinaca, utpote quum radio eius arbores necari dixerimus. Hanc tamen persequitur galeos. Idem & alios quidem pisces, sed pastinacas præcipuè, sicut in terra serpentes mustela. Tanta est auiditas ipsius ueneni. Percussis uerò ab ea medetur & hic quidem, sed & mullus, ac laser.

De ijs quibus in terris & in aquis uictus est, & de castoreis medicinæ & obseruationes. Cap. III.

Spectabilis naturæ potẽtia in his quoq;, quibus & in terris & in aqua uictus est, sicut & fibris, quos castores uocant, & castorea testes eorum. Amputari hos ab ipsis cum capiuntur negat Sestius diligentissimus medicinæ: quinimmo paruos esse, substrictósque, & adhærentes spinæ, nec adimi sine uita animalis posse. Adulterari autem renibus eiusdem qui sint grãdes, cum ueri testes parui admodum reperiantur. Præterea ne uesicas quidem esse, cum sint geminæ, quod nulli animalium. In ijs folliculis inueniri liquorem, & asseruari sale. Itaq; inter probationes falsi esse folliculos geminos ex uno nexu dependentes: quod ipsum corrumpi fraude, conijcientibus gummi, cum sale ammoniaco: quoniam ammoniaci coloris esse debeant, tunicis circundati liquore ueluti mellis cerosi, odoris grauis, gustu amaro

& acri, friabiles. Efficacißimi è ponto Galatiæ, mox Africæ. Sternutamenta olfactu mouent. Somnum conciliant cum rosacco & peucedano perunċto capite, & per se poti in aqua: ob id phreneticis utiles. Item lethargicos odoris suffitu excitant. Vuluarúmque exanimationes uel subditi, & menses ac secundas ciunt, duabus drachmis ex aqua cum pulegio poti. Medentur & uertigini, opisthotonis, tremulis, spasticis, neruorum uitijs, ischiadicis, stomachicis, paralyticis, perunctis omnibus, uel triti ad craßitudinem mellis cum semine uiticis ex aceto aut rosaceo. Sic & contra comitiales sumpti: poti uerò contra inflationes, tormina, uenena. Differentia tantum contra genera est mixturæ. Quippe aduersus scorpiones, ex uino bibuntur: aduersus phalangia & araneos, ex mulso, ita ut uomitione reddantur: aut ut retineantur, cum ruta. Aduersus chalcidas, cum myrtite. Aduersus cerasten & presteras, cum panace, aut rutá ex uino. Aduersus cæteros serpentes, cum uino. Dari binas drachmas satis est, eorum quæ adijciantur, singulas. Auxiliantur priuatim contra uiscum ex aceto. Aduersus aconitum ex lacte, aut aqua. Aduersus elleborum album ex aqua mulsa nitróque. Medentur & dentibus, infusi cum oleo triti in aurem à cuius parte doleant. Aurium doloribus melius si cum meconio. Claritatem uisus faciunt cum melle attico inuncti. Cohibent singultus ex aceto. Vrina quoque fibri resistit uenenis, & ob id in antidota additur. Adseruatur autem optimè in sua uesica, ut aliqui existimant.

De testudine, & multorum piscium medicinæ, & obseruationes. Cap. IIII.

Geminus similiter uictus in aquis terráque & testudinum, effectus quoque pari honore habendi, uel propter excellens in usu pretium, naturæ'que proprietatem. Sunt ergo testudinum genera, terrestres, marinæ, lutariæ, & quæ in dulci aqua uiuunt. Has quidam è Græcis Emydas appellant. Terrestrium carnes suffusionibus propriè,

prie, magicísque artibus refutandis, & contra uenena salutares produntur. Plurimæ in Aphrica. Hæ ibi amputato capite pedibúsque, pro antidoto dari dicuntur: & ex iure in cibo sumptæ, strumas discutere, ac lienes tollere: item comitiales morbos. Sanguis earum claritatem uisus facit, suffusionésque oculorum tollit. Et contra serpentium omnium & araneorum & similium, & ranarum uenena auxiliatur, seruato sanguine in farina pilulis factis, & cum opus sit, in uino datis. Felle testudinum cum Attico melle glaucomata inūgi prodest, & scorpionum plagis instillari. Tegumenti cinis uino & oleo subactus, pedum rimas ulceráque sanat. Squamæ è summa parte derasæ, & in potu datæ, Venerem cohibent. Eo magis hoc mirum, quoniam totius tegumenti farina accendere traditur libidinem. Vrinam earum aliter quàm in uesica dissectarum, inueniri posse nō arbitror, & intra eam esse. Hæc quoque portentosa à Magis demonstratur, aduersus aspidum ictus singulare remedium. Efficacior est tamen, ut aiunt, cimicibus admixtis. Oua durata illinuntur strumis, & ulceribus frigore aut adustione factis. Sorbētur in stomachi doloribus. Marinarum carnes admixtæ ranarum carnibus, contra salamandras præclarè auxiliantur. Neque est testudine aliud salamādræ aduersius. Sanguine alopeciarū inanitas & porrigo, omniáque capitis ulcera curantur. Inarescere autem eum oportet, lentéq; ablui. Instillatur & dolori aurium cum lacte mulierum. Aduersus comitiales morbos manditur cum polline frumenti. Miscetur autem sanguis heminis tribus aceti, hemina uini addita bis, & cum hordeacea farina, aceto quoque admixto, ut sit quod deuoretur fabæ magnitudine. Hæc singula & matutina & uespertina dantur, dein post aliquot dies uespera. Comitialibus instillatur ore diducto, his qui modice corripiantur. Spasmo cum castoreo clystere infunditur. Quòd si dentes per annum colluuntur testudinum sanguine, immunes à dolore fiunt. Et anhelitus discutit, quasque orthopnœas

uocant, ad has in polenta datur. Fel testudinum claritatem oculorum facit, cicatrices extenuat, tonsillas sedat & anginas, & omnia oris uitia. Priuatim nomas ibi, item ardentium testium. Naribus illitum comitiales erigit, attollitq;. Idem cum uernatione anguium aceto admixto, unicè purulentis auribus prodest. Quidam bubulum fel admiscent, decoctarúmq; carnium testudinis succum, addita æquè uernatione anguium. Sed diu in uino testudinem excoquunt. Oculorum quoq; uitia omnia fel inunctum cum melle emendat. Suffusiones etiã marinæ fel cum fluuiatilis sanguine, & lacte mulierum. Capillus inficitur felle. Contra salamandras uel succum decoctum bibisse, satis est. Testudinum est tertium genus in cœno & paludibus uiuentium. Latitudo his in dorso pectori similis, nec conuexo, incurua calyce, ingrata uisu. Ex hac quoque aliqua contingunt auxilia. Tres nanque in succensa sarmenta coniectæ, diuidentibus se tegumentis rapiuntur, tum euulsæ carnes earum coquuntur in aquæ congio sale modicè addito. ita decoctarum ad tertias partes succus, paralysin & articularios morbos sentientibus bibitur. Detrahit item fel pituitas, sanguinémque uitiatum. Sistitur ab eo remedio aluus aquæ frigidæ potu. Ex quarto genere testudinum, quæ sunt in amnibus, diuulsarum pingui cum aizoo herba tuso, admixto unguento & semine lilij, ante accessiones si perungantur ægri, præter caput, mox conuoluti calidam aquam bibant, quartanis liberari dicuntur. Hanc testudinem quintadecima luna capi oportere, ut plus pinguium reperiatur. Verùm ægrum sextadecima luna perungi tradunt. Ex eodem genere testudinum sanguis instillatus crebros capitis dolores sedat: item strumas. Sunt qui testudinum sanguinem cultro æreo supinarum capitibus præcisis, excipi nouo fictili iubeant. Ignem sacrum cuiuscunque generis, sanguine illini. Item capitis ulcera manantia, & uerrucas. Iidem promittunt testudinum omnium fimo panos discuti. Et licet incredibile dictu sit, aliqui tradunt

tardius

tardius ire nauigia testudinis pedem dextrum uehentia. Hinc deinde in morbos digeremus aquatilia, non quia ignoremus gratiorem esse uniuersitatem animalium, maiorísq; miraculi: sed hoc utilius est, uitæ contributa habere remedia, cum aliud alij prosit, aliud alibi facilius inueniatur.

De aquatilibus quomodo remedia in morbos digesta sunt. Et *primũ contra uenena, & uenenata animalia.* Cap. V.

V*enenatum mel diximus ubi nasceretur.* Auxilio *est piscis* Auratata *in cibo*. V*el si ex melle syncero fastidium, cruditásue, quæ sit grauißima, incidat: testudinem circuncisis pedibus, capite, cauda, decoctam, antidotum esse, author est* Pelops, *scincúmque* Apelles. Q*ui esset scincus, diximus: sæpius uerò quantum ueneficium menstruis mulierum.* Contra omnia ea auxiliatur, *ut diximus, mullus: item contra pastinacam, & scorpiones terrestres marinósque, & dracones, & phalangia, illitus, sumptúsue in cibo.* Eiusdem *recentis è capite cinis, contra omnia uenena, priuatim contra fungos.* Mala *medicamenta inferri negant posse, aut certè nocere, stella marina uulpino sanguine illita & affixa limini superiori, aut clauo æreo ianuæ.* Draconis *marini, scorpionúmque ictus, carnibus eorum impositis.* Item *araneorum morsus sanantur.* In *summa, contra omnia uenena uel potu, uel ictu, uel morsu noxia, succus eorum ex iure decoctorum, efficacißimus habetur.* Sunt *& seruatis piscibus medicinæ.* Salsamentorum *cibus prodest à serpente percußis, & contra bestiarum ictus, mero subinde hausto, ita ut ad uesperam cibus uomitione reddatur.* Peculiariter *à chalcide, cerastе, aut quas sepas uocant, aut elape, dipsadéue percußis.* Contra *scorpiones largius sumi, sed non euomi salsamenta prodest, ita ut sitis toleretur: & imponere eadem plagis conuenit.* Contra *crocodilorum quidem morsus non aliud præsentius habetur.* Priuatim *contra presteris morsum sarda prodest.* Imponuntur *salsamenta & contra canis rabiosi: uel si non sint*

ferro ustæ plagæ, corporáq; clysteribus exinanita, hoc per se sufficit. Et contra draconem marinũ ex aceto imponuntur. Iidem & cybio profectus. Draco enim marinus ad spinæ suæ (qua ferit) uenenũ, ipse impositus, uel cerebro toto, prodest. Ranarũ marinarum ex uino & aceto decoctarum succus contra uenena bibitur, & contra ranæ rubetæ uenenũ, & contra Salamandras. Fluuiatiles, si carnes edantur, iúsue decoctarũ sorbeatur, prosunt & contra leporem marinũ, & contra serpentes supradictas. Contra scorpiones ex uino. Democritus quidem tradit, si quis extrahat ranæ uiuẽti linguam, nulla alia corporis parte adhærẽte, ipsáq; dimissa in aqua, imponat supra cordis palpitationem mulieri dormienti, quæcunq; interrogauerit, uera respõsuram. Addunt etiamnum alia magi, quæ si uera sunt, multo utiliores uitæ existimantur ranæ, quàm leges. Nanque arundine transfixa natura per os, si surculus in menstruis defigatur à marito, adulterorum tædium fieri. Carnibus earum uel hamo additis, præcipuè purpuras certum allici. Iecur ranæ geminum esse dicunt, obijcique formicis oportere. eam partem quam appetant, contra omnia uenena esse pro antidoto. Sunt quæ in uepribus tantum uiuunt, ob id rubetarum nomine, ut diximus, quas Græci phrynos uocant, grãdissimæ cunctarum, geminis ueluti cornibus, plenæ ueneficiorũ. Mira de his certatim tradunt authores. Illatis in populum, silentium fieri. Ossiculo quod sit in dextro latere, in aquam feruentem deiecto, refrigerari uas, nec postea feruere, nisi exempto. id inueniri obiecta rana formicis, carnibúsque erosis, singula in solium addi. Et aliud esse in sinistro latere, quo deiecto feruere uideatur, apocynon uocari. Canum impetus eo cohiberi, amorem concitari, & iurgia addito in potionem. Venerem adalligatum stimulare. Rursus à dextro latere, refrigerari feruentia. Hoc & quartanas sanari adalligato in pellicula agnina recenti, aliásque febres. Amorem inhiberi eo. Item ex his ranis lien contra omnia uenena quæ fiunt ex ipsis, auxiliatur.

Cor uerò

Cor uerò etiam efficacius est. Coluber est in aqua uiuens, huius adipem & fel habentes qui crocodilos uenētur, mirè adiuuari produntur, nihil contrà belua audente. Efficacius etiamnum, si herba potamogeton misceatur. Cancri fluuiatiles triti potiq; ex aqua recentes, seu cinere adseruato, contra uenena omnia prosunt, priuatim contra scorpionum ictus cum lacte asinino: uel si non adsit, caprino, uel alio quocunque. Addi & uinum oportet. Necant eos triti cum ocimo admoti. Eadem uis contra uenenatorum omniū morsus, priuatim scytalen, & angues, & contra leporem marinū, ac ranam rubetam. Cinis eorum seruatus prodest pauore potus periclitantibus ex canis rabiosi morsibus. Quidam adijciūt gentianam, & dant in uino. Nam si iam pauor occupauerit, pastillos uino subactos deuorādos ita praecipiunt. Decem uerò cancris cum ocimi manipulo adalligatis, omnes qui ibi sunt scorpiones, ad eum locum coituros magi dicunt: & cum ocimo ipsos, cinerémue eorum percussis imponunt. Minus in omnibus his marini prosunt, ut Thrasillus author est. Nihil autē aequè aduersari serpentibus q̄ cancros, suésq; percussas hoc pabulo sibi mederi. Cum sol sit in cancro, torqueri serpentes. Ictibus scorpionum carnes fluuiatilium cochlearum resistūt crudae uel coctae. Quidam ob id salsas quoque adseruant: imponunt & ipsis plagis. Coracini pisces Nilo quidem peculiares sunt: sed nos haec omnibus terris demonstramus. Carnes eorum aduersus scorpiones ualent impositae. Inter uenena sunt piscium porci marini spinae in dorso. cruciatu magno laesorum remedium est limus ex reliquo piscium eorum corpore. Canis rabidi morsu potum expauescentibus faciem perungunt adipe uituli marini. Efficacius, si medulla hyaenae & oleum è lentisco & cera misceatur. Murenae morsus ipsarum capitis cinere sanantur. Et pastinaca contra suum ictum remedio est, cinere suo ex aceto illito, uel alterius. Cibi caussa extrahi debet è dorso eius quicquid simile est croco, capútque totum. Et hanc autem & omnia testacea modicè

collui in cibis, quia saporis gratia perit. Leporis marini ueneficium restinguunt poti hippocampi. Contra dorycniũ echini maximè prosunt: & ijs qui succum carpathi biberint, præcipuè eius iure sumpto. Et cancri marini decocti ius contra dorycnium efficax habetur.

De ostreis, & purpuris, & alga, & eorum remedia.

Cap. VI.

Peculiariter uerò cõtra leporis marini uenena & ostrea aduersantur. Idem uidetur, nec potest uideri satis dictum esse de his, cum palma mensarum diu iam tribuatur illis. Gaudent dulcibus aquis, & ubi plurimi influũt amnes. ideo pelagia parua & rara sunt. Gignũtur autem in petrosis, carentibúsq; aquarum dulcium aduentu, sicut circa Grynum & Myrinam. Grandescunt syderis quidem ratione maximè, ut in natura aquatilium diximus, sed priuatim circa initia æstatis, multo lacte prægnãtia, atq; ubi sol penetret in uada. Hæc uidetur caussa quare minora in alijs locis reperiantur. Opacitas enim prohibet incrementũ, & tristitia minus appetunt cibos. Variãt coloribus. Ruffa in Hispania, fusca in Illyrico, nigra & carne & testa Circeiis. Præcipua uerò habẽtur in quacũq; gente spissa, nec saliua sua lubrica, crassitudine potius spectanda, q̃ latitudine: neq; in luto capta, neq; in arenosis, sed solido uado, spondylo breui, atq; non carnoso, nec fibris laciniosо, ac tota in aluo. Addunt peritiores notã, ambiente purpureo crine fibras, eóque argumento generosa interpretantur calliblephara appellantes. Gaudent & peregrinatione, trãsferríq; in ignotas aquas. Sic Brundusina in Auerno cõpasta, & suum retinere succum, & à Lucrino adoptare creduntur. Hæc sint dicta de corpore. Dicemus & de nationibus, ne fraudentur gloria sua littora, sed dicemus aliena lingua, quæq; peritissima huius cẽsuræ in nostro æuo fuit. Sunt ergo Mutiani uerba quæ subijciã: Cyzicena maiora Lucrinis, dulciora Britannicis, suauiora Edulis, acriora Lepticis, pleniora Lucensibus, sicciora Coryphantenis, teneriora Istricis, candidiora

candidiora Circeiensibus. sed his neq; dulciora neque teneriora esse ulla compertum est. In Indico mari Alexandri rerum authores pedalia inueniri prodidere. Necnon inter nos nepotis cuiusdam nomẽclator tridacna appellauit, tantæ amplitudinis intelligi cupiens, ut ter mordẽda essent. Eorum dos in medicina hoc in loco tota dicetur. Stomachum unicè reficiunt, fastidijs medentur. Addiditque luxuria frigus obrutis niue, summa montium, & maris ima miscens. Molliunt aluum leniter. Eadem cocta cum mulso, tenasmo qui sine exulceratione sit, liberant. Vesicarum ulcera quoque repurgant. In conchis suis cocta, siue uti clausa uenerint, mirè destillationibus prosunt. Testæ ostreorum cinis uuam sedat, & tonsillas admixto melle. Eodem modo parotidas, panos, mammarúmque duritias, capitum ulcera ex aqua: cutémque mulierum extendit. Inspergitur & ambustis. Et dentifricio placet. Pruritibus quoque & eruptionibus pituitæ ex aceto medetur. Crudæ si tundantur, strumas sanant, & perniones pedum. Purpuræ quoque contra uenena prosunt. Et algam maris theriacen esse Nicander tradit. Plura eius genera uti diximus, longo folio & rubente, latiore alia, & crispo. Laudatissima, quæ in Creta insula iuxta terram in petris nascitur: tingendis etiam lanis ita colorem alligans, ut elui postea non possit. E uino iubet eam dari.

Ad alopecias, & capillos, & ad oculorum & aurium & dentium & faciei uitia. Cap. VII.

Alopecias replet hippocampinus cinis nitro & adipe suillo mixtus, aut syncerus ex aceto. Præparata autem sepiarum crustæ farina cutem replet, & muris marini cinis cum oleo. Item echini cum carnibus suis cremati cinis. Fel scorpionis marini. Ranarum quoque trium (si uiuæ in oleo cõcrementur) cinis cum melle: melius cũ pice liquida. Capillum denigrant sanguisugæ, quæ in nigro uino diebus xl. computruere. Alij in aceti sextarijs duobus sanguisugarum sextariũ in uase plumbeo iubent putrescere totidem diebus, mox illini in sole.

Sornatius tantam uim habere tradit, ut nisi oleum ore contineat qui tingunt, dentes quoque eorum denigrari dicat. Capitis ulceribus, muricum uel purpurarum testæ cinis cum melle utiliter illinitur, conchyliorum (uel si non urantur) farina ex aqua, doloribus: castoreum cũ peucedano & rosaceo. Omnium piscium fluuiatilium marinorúmq; adeps liquefactus oleo admixto melle, oculorum claritati plurimum confert. Item castoreum cum melle. Callionymi fel cicatrices sanat, & carnes oculorum superuacuas consumit. Nulli hoc piscium copiosius, ut existimauit Menander quoque in Comœdijs. Idem piscis & uranoscopos uocatur, ab oculo quem in capite habet. Et coracini fel excitat uisum. Et marini scorpionis ruffi cum oleo uetere, aut melle Attico incipientes suffusiones discutit. inungi ter oportet intermissis diebus. Eadem ratio albugines oculorum tollit. Mullorum cibo aciem oculorum hebetari tradunt. Lepus marinus, ipse quidem uenenatus est, sed cinis eius in palpebris pilos inutiles euulsos cohibet. Et ad hũc usum utilissimi minimi. Item pectunculi salsi triti cum cedria. Ranæ quas dryophytas & calamitas uocant, sanguis earum cum lachryma uitis, si euulso pilo palpebris illinatur. Oculorum tumorem rubor émque sepiæ cortex cum lacte mulieris illitus sedat, & per se scabricias emendat. Inuertunt itaque genas id agentes, & medicamentum auferunt post paulum, rosaceóque inungunt, & pane imposito mitigant nocte. Eadem cortice & nyctalopes curantur in farina trita, & ex aceto illita. Extrahit & squamas cinis eius. Cicatrices oculorũ cum melle sanat, pterygia cũ sale & cadmia singulis drachmis. Emendat & albugines oculorum iumentorum. Adijciunt & ossiculis eius genas (si terantur) sanari. Echini ex aceto epinyctidas sanãt. Eundẽ comburi cum uiperinis pellibus ranisque, & cinerem aspergi potioni iubent magi, claritatẽ uisus promittentes. Ichthyocolla appellatur piscis cui glutinosum est corium, idémq; nomẽ glutino eius. Hic epinyctidas tollit. Quidã ex uẽtre non excorio fieri dicũt ichthyocollam,

collã,ut glutinũ taurinũ. Laudatur pontica candicãs, & carẽs uenis squamisq;, & quæ celerrime liquescit. Madescere autẽ debet concisa in aqua, aut aceto nocte ac die: mox tundi marinis lapidibus, ut facilius liquescat. Vtilem eam in capitis doloribus affirmant, & tetanotbris. Ranæ dexter oculus dextro, sinistro læuus suspensi è collo natiui coloris pãno lippitudines sanãt. Quod si per coitũ ranæ eruantur, albuginem quoq;. Alligati similiter in putamine oui. Reliquæ carnes impositæ sugillationem rapiunt. Cancri etiam oculos adalligatos collo, mederi lippitudini dicunt. Est parua rana in arundinetis & herbis maxime uiuens, muta ac sine uoce, uiridis, si forte hauriatur, uentres boum distendens: huius corporis humorem penicillis derasum claritatem oculis inunctis narrant afferre: ipsásq; carnes doloribus oculorum superponunt. Ranas etiam quindecim coniectas in fictili nouo iuncis configunt quidam. succum earum qui ita effluxerit, admiscẽt lachrymæ quæ ex alba uite emanat, atq; ita palpebras emẽdant, inutilibus pilis exemptis, acu instillantes hũc succum in uestigia euulsorum. Meges psilothrũ palpebrarũ faciebat, in aceto enecãs putrescentes, & hoc utebatur in multis uarijsq; per aquationes autũni nascentibus. Idẽ præstare sanguisugarum cinis ex aceto illitus putatur. Cõburi eas oportet in nouo uase. Idẽ tæniæ iecur siccatum pondere. X. iiij. cum oleo cedrino percunctis pilis. ix. mensibus.

De auriũ & dentiũ remedijs, & ad cutis uitia. Cap. VIII.

Auribus utilissimum bati piscis fel recens, sed inueteratum uino. Item banchi, quem quidam myxona uocant, Item callionymi cum rosaceo infusum, uel castoreum cum papaueris succo. Vocant & in mari pediculos, eósq; tritos instillari ex aceto auribus iubent. Et per se conchylio infecta lana magnopere prodest. Quidam aceto & nitro madefaciunt. Súntq; qui præcipuè contra omnia aurium uitia laudẽt gari excellentis sociorum cyathũ, mellis dimidio amplius, aceti cyathum in calice nouo lenta pruna decoquere. Deinde spuma pennis

detersa, & postquam desierit spumare, tepidum infundere. Si tumeant aures, coriandri succo prius mitigandas iidem praecipiunt. Ranarum adeps instillatus statim dolores tollit. Cancrorum fluuiatilium succus cum farina hordeacea aurium uulneribus efficacissimè prodest. Parotides muricum testæ cinere cum melle, uel conchyliorũ ex mulso curantur. Dentium dolores sedantur ossibus draconis marini scarificatis gingiuis. Cerebro caniculæ in oleo decocto adseruatóque, ut ex eo dentes semel anno colluantur. Pastinacæ quoque radio scarificare gingiuas & in dolore utilissimum. Conteritur is, & cum elleboro albo illitus, dentes sine uexatione extrahit. Salsamentorum etiam in fictili uase combustorũ cinis, addita farina marmoris, inter remedia est. Et cybia uetera eluta in nouo uase, deinde trita prosunt doloribus. Aequè prodesse dicuntur omnium salsamentorum spinæ combustæ tritæ'q; & illitæ. Decoquuntur & ranæ singulæ in aceti heminis, ut dentes ita colluantur, contineatúrque in ore succus. Si fastidium obstaret, suspendebat pedibus posterioribus eas Sallustius Dionysius, ut ex ore uirus deflueret in acetũ feruẽs, ídq; è pluribus ranis. Fortioribus stomachis ex iure edendas dabat. Maxillarésque ita sanari dentes præcipuè putant, mobiles uerò supradicto aceto stabiliri. Ad hæc quidam ranarum corpora binarũ præcisis pedibus in uini hemina macerant, & ita collui dentes labantes iubent. Aliqui totas adalligant maxillis. Alij denas in aceti sextarijs tribus decoxere ad tertias partes, ut mobiles dentiũ stabilirent. Necnon 36. ranarum corda in olei ueteris sextario sub æreo testo discoxere, ut infunderent per aurem dolẽtis maxillæ. Alij iecur ranæ decoctum & tritũ cũ melle imposuere dẽtibus. Omnia suprascripta ex marina rana efficaciora. Si cariosi & fœtidi sunt, centum in furno arefieri per noctem præcipiunt, postea tantundem salis addi, atque fricari. Enhydris uocatur à Græcis coluber in aquis uiuens. Huius quatuor dentium superioribus in dolore superiorum gingiuas scarificant

ficant

ficant, inferiorum inferioribus. Aliqui canino tantum earum contenti sunt. Vtuntur & cancrorum cinere. nam muricum cinis dentifricium est. Lichenas *& lepras tollit adeps uituli marini:* Murenarum *cinis cum mellis obolis ternis: iecur pastinacæ in oleo decoctum:* Hippocampi *&* Delphini *cinis ex aqua illitus.* Exulcerationem *sequi debet curatio quæ perducit ad cicatricem.* Quidam Delphini *iecur in fictili torrent, donec pinguitudo similitudine olei fluat, ac perungunt.* Muricum *uel conchyliorum testæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus, cutémque erugat extendítque septenis diebus illitus, ita ut octauo candido ouorum foueantur.* Muricum *generis sunt quæ uocant* Græci *colycia, alij corythia, turbinata æquè, sed minora multo, efficaciora etiam, & oris balitũ custodiẽtia .Ichthyocolla erugat cutem, extendítque in aqua decocta horis quatuor, dein contusa, colluta, & subacta ad liquorem usque mellis.* Ita *præparata in uase nouo conditur, & in usu quatuor drachmis eius, binæ sulphuris, & anchusæ totidem, octo spumæ argenteæ adduntur, aspersáq; aqua teruntur uná. Sic illita facies post quatuor horas abluitur.* Medetur *& lentigini cæterísque uitijs ex ossibus sepiarum cinis.* Idem *& carnes excrescentes tollit, & humida ulcera.*

Promiscuæ medicinæ ex aquatilibus. Cap. IX.

P Soras tollit rana decocta in heminis quinque aquæ marinæ. Excoqui debet donec sit crassitudo mellis. Fit *in mari & halcyoneum appellatum, ex nidis (ut aliqui existimant) halcyonum & cæycum: ut alij, è sordibus spumarũ crassescentibus . alij è limo, uel quadã maris lanugine.* Quatuor *eius genera. Cinereum spissum, odoris asperi. Alterum molle, lenius, odore ferè algæ.* Tertium *candidioris uermiculi.* Quartum *pumicosius, spongiæque putri simile, penè purpureum.* Quod *optimum, id &* Milesium *uocatur.* Quo *candidius antem, hoc minus probabile est.* Vis *eorum, ut exulcerent, purgent.* Vsus *tostis & sine oleo, mirè lepras, lichenas, lentigines tollũt cum lupino,*

& sulphuris duobus obolis. Halcyoneo utuntur & ad oculorum cicatrices. Andreas ad lepras cancri cinere cum oleo usus est. Attalus thynni recentioris adipe ad ulcera. Murenarum muria, & capitum cinis cum melle sanat strumas. Pungi piscis eius qui rana in mari appellatur, ossiculo de cauda, ita ut non uulneret, prodest. Id faciẽdum quotidie, donec percurentur. Eadem uis & pastinacæ radio, & lepori marino imposito, ita ut celeriter remoueatur. Echini testis contusis, & ex aceto illitis. Item scolopendræ marinæ è melle. Cancri fluuiatiles contriti uel combusti ex melle mirifice prosunt, & sepiæ ossa cum axungia uetere contusa & illita. Sic & ad parotidas utuntur & scari piscis marini iocineribus. Quin & testis cadi salsamentarij tusis cum axungia uetere, muricúmque cinere ex oleo ad parotidas strumásque. Rigor ceruicis mollitur cum marinis, qui pediculi uocantur, drachma pota. Castoreo poto cum pipere ex mulso mixto ranis decoctis ex oleo & sale, ut sorbeatur succus. Sic & opisthotono medentur, tetano, spasticis uerò pipere adiecto. Anginas menarum salsarum ex capitibus cinis ex melle illitus abolet, ranarúmque decoctarum ex aceto succus: hic & contra tonsillas prodest. Cancri fluuiatiles triti singuli in heminã aquæ anginis medentur gargarizati, aut è uino aut calida aqua poti. Vuæ medetur garum cochlearibus subditũ. Vocem siluri recentes salsiue in cibo sumpti adiuuant. Vomitiones mulli inueterati tritiq; in potione concitant. Suspiriosis castoreũ cum ammoniaci exigua portione ex aceto mulso ieiunis utilissime potatur. Eadem potio spasmos stomachi sedat ex aceto mulso calido. Tussim sanare dicuntur piscium modo è iure decoctæ in patinis ranæ. Suspensæ autem pedibus, cum destillauerit in patinam saliua earum, exenterari iubentur, abiectisque interaneis, condiri. Est rana parua arborem scandens, & ex ea uociferans: in huius os si quis exspuat, ipsamq; dimittat, tussi liberari dicitur. Præcipiunt & cochleæ crudæ carnem tritam bibere ex aqua calida in tussi cruenta.

Ad

Ad iocineris uitia laterúmq;, & ad stomachi & alui, & urinæ, & calculorũ uitia, & ad alia quædã promiscuæ medicinæ. Ca. X.

Iocineris doloribus scorpio marinus in uino necatur, ut deinde bibatur. Conchæ longæ carnes ex mulso potæ cum aqua pari modo, aut si febres sint, ex aqua mulsa. Lateris dolores leniunt hippocampi tosti sumpti, tethea'que similes ostreæ in cibo sumptæ. Ischiadicorum muria siluri clystere infusa. Dantur autem conchæ ternis obolis dilutæ in uini sextarijs duobus per dies 15. Aluum emollit silurus è iure, & torpedo in cibo. Et olus marinum simile satiuo, stomacho inimicum, aluum facillime purgat: sed propter acrimoniã cum pingui carne coquitur: & omnium piscium ius. Idem & urinas cit, è uino maxime. Optimũ è scorpionibus, & iulide, & saxatilibus, nec uirus resipientibus. Coqui debent cum anetho, apio, coriandro, porro, additis oleo & sale. Purgãt & cybia uetera, priuatímq; cruditates: pituitã bilémq; trahũt. Purgant & Myaces, quorũ natura tota hoc loco dicetur. Aceruantur muricũ modo, uiuúntq; in algosis, gratissimi autũno, & ubi multa dulcis aqua miscetur mari: ob id in Aegypto laudatissimi. Procedente hyeme amaritudinẽ trahunt, colorémq; rubrum. Horum ius traditur aluũ & uesicas exinanire, interanea distringere, omnia adaperire, renes purgare, sanguinẽ adipémq; minuere. Itaque utilissimi sunt hydropicis, mulierum purgationibus, morbo regio, articulari, inflationibus. Item prodesse felli pituitæ'q;, pulmonis, iocineris, splenis uitijs, rheumatismis. Fauces tantũ uexãt, uocésq; obtundunt. Vlcera quæ serpant, aut sint purganda, sanant. Item carcinomata. Cremati autẽ, ut murices, & morsus canũ hominúmq; cũ melle, lepras, lentigines. Cinis eorũ potus emendat caligines, gingiuarum & dentium uitia, eruptiones pituitæ: & contra dorycnium, aut opocarpathon antidoti uicem obtinent. Degenerant in duas species: in Mytulos, qui salem uirusq; resipiunt: myscas, quæ rotunditate differunt, minores aliquãto, atq; hirtæ, tenuioribus testis, carne duriores.

Mytuli quoque (ut murices) cinere causticam uim habent, & ad lepras, lentigines, maculas. Lauantur quoq; plumbi modo ad genarum crassitudines, & oculorum albugines, caliginésque, atq; in alijs partibus sordida ulcera, capitísque pustulas. Carnes uerò eorum ad canis morsus imponuntur. Et pelorides emolliunt aluum. Item castorea ex aqua mulsa, drachmis binis. Qui uehementius uolunt uti, addunt cucumeris satiui radicis siccæ drachmam, & aphronitri duas. Tetheæ torminibus & inflationibus succurrunt. Inueniuntur hæ in folijs marinis sugentes, fungorum uerius generis quàm piscium. Eædem & tenasmum dissoluunt, renúmque uitia. Nascitur & in mari absinthium, quod aliqui seriphum uocant, circa Taposirin maximè Aegypti, exilius terrestri. Aluum soluit, & noxijs animalibus intestina liberat. Soluunt & sepiæ. In cibo dantur cum oleo & sale & farina decoctæ. Menæ salsæ cum felle taurino illitæ umbilico, aluum soluũt. Ius piscium in patina coctorum cum lactucis, tenasmum discutit. Cancri fluuiatiles triti ex aqua poti aluum sistunt, urinam ciunt in uino albo. Ademptis brachijs calculos pellunt tribus obolis cum myrrha triti, singulis eorum drachmis. Ileos & inflationes castoreum cum dauci semine & petroselini quantum ternis digitis sumatur, ex mulsi calidi cyathis quatuor. Tormina uerò cum aceto uino mixto. Erythini in cibo sumpti sistunt aluum. Dysentericis medentur ranæ cum scilla decoctæ, ita ut pastilli fiant. Fel siue cor earum cum melle tritum, ut tradit Niceratus. Morbo regio salsamentum cum pipere, ita ut reliqua carne abstineatur. Lieni medetur solea piscis impositus: item torpedo: item rhombus uiuus, dein remittitur in mare. Scorpius marinus necatus in uino, uesicæ uitia & calculos sanat: Lapis qui inuenitur in scorpionis marini cauda, pondere oboli potus. Enhydridis iecur: Blenniorum cinis cum ruta. Inueniũtur & in banchi piscis capite ceu lapilli. hi poti ex aqua calculosis præclarè medentur. Aiúntque & urticam marinam in uino potam prodesse. Item pulmonẽ

marinum

marinum decoctum in aqua. Oua sepiæ urinam mouent, renúmque pituitas extrahunt. Rupta, conuulsa, cancri fluuiatiles triti in asinino lacte maximè sanant. Echini uero cum spinis suis contusi, è uino poti calculos. Modus singulis hemina bibitur donec prosit, & aliàs in cibis ad hoc proficiunt. Purgatur uesica & pectinum cibo. Ex his mares alij donacas, alij aulos uocant, fœminas onychas. Vrinam mares mouent. Dulciores fœminæ sunt, & unicolores. Sepiæ quoq; oua urinam mouēt, renes purgant. Enterocelæ lepus illinitur tritus cum melle. Iecur quóque aquatici colubri. Item hydri tritum potúmque calculosis prodest. Ischiadicos autem liberant salsamenta ex siluro infusa clystere, euacuata prius aluo. Sed sedis attritus, cinis è capite mugilum mullorumque. Comburuntur autem in fictili uase. Illini cum melle debent. Item capitis menarum cinis ad rhagadas, & ad condylomata utilis, sicut pelamidum salsarum capitum cinis, uel cybiorum cum melle. Torpedo apposita procidētis interanei morbum ibi coercet. Cancrorum fluuiatilium cinis ex oleo & cera, rimas in eadem parte emendat. Item & marini cancri polline. Panos salsamenta coracini discutiunt. Sciænæ interanea, & squamæ combustæ. Scorpio in uino decoctus, ita ut foueantur ex illo. At echinorum testæ contusæ, & ex aqua illitæ, incipientibus panis resistunt. Muricum uel purpurarum cinis utroque modo, siue discutere opus sit incipientes, siue concoctos emittere. Quidam ita componunt medicamētum: ceræ & thuris drachmas xx, spumæ argenti xl. cineris muricum x. olei ueteris heminam. Prosunt per se salsamenta cocta. Cancri fluuiatiles triti, uerendorum pustulas discutiunt. Cinis ex capite menarū: item carnes decoctæ & impositæ. Similiter percæ salsæ è capite cinis melle addito. Pelamidum capitis cinis, aut squatinæ piscis cutis combusta. Hæc est qua diximus lignum poliri, quia & è mari fabriles usus exeunt. Prosunt & smarides illitæ: item muricum uel purpurarum testæ cinis cum melle, efficacius crematarū cum carnibus suis. Car-

bunculos uerendorum priuatim salsamenta cocta cum melle restinguũt. At testem (si descenderit) cochlearum spuma illini uolunt. Vrinæ incontinentiam Hippocampi tosti, & in cibo sæpius sumpti emendant. Item Ophidion pisciculus congro similis cum lilij radice. Pisciculi minuti ex uentre eius, quos deuorauerit, exempti & cremati, ita ut cinis eorum bibatur ex aqua. Iubent & cochleas Aphricanas cum sua carne comburi, cinerémque ex uino signino dari. Podagris articularibúsq; morbis utile est oleum in quo decocta est rana, & ipsius intestina, & rubetæ cinis cum adipe uetere. Quidam & hordei cinerem adijciunt, trium rerum æquo pondere. Iubent & lepore marino recenti podagram fricari. Fibrinis quoque pellibus calciari, maxime pontici fibri. Item uituli marini, cuius cinis & adeps prodest. Item & bryon, de quo diximus, lactucæ simile, rugosioribus folijs, sine caule. Natura est ei styptica. Impositum lenit impetus podagræ. Item alga, de qua supra dictum est. Obseruatúrque in ea, ne arida imponatur. Perniones emendat pulmo marinus, cancríque marini cinis ex oleo. Item fluuiatiles triti, sicque cinere & oleo subacti, & siluri adeps. Et in articulis morborum impetus sedant ranæ subinde recentes impositæ, quas quidam dissectas iubent imponi. Corpus auget ius mytulorum & concharum. Comitiales, ut diximus, coagulum uituli marini bibunt cum lacte equino asininóue, aut cum punici succo. Quidam ex aceto mulso. Necnon aliqui per se pilulas deuorant. Castoreum in aceti mulsi cyathis tribus ieiunis datur. His uerò qui sæpius corripiuntur, clystere infusum mirificè prodest. Castorei drachmæ duæ esse debebũt, mellis & olei sextarius, & aquæ tantundem. Ad præsens uero correptis olfactu subuenit cum aceto. Datur & mustelæ marinæ iecur. Item muris uel testudinum sanguis.

Ad febres omnium generum, & contra diuersas infirmitates. Cap. XI.

Febrium circuitus tollit iecur Delphini gustatum ante accessiones.

Hippocampi

Hippocampi necantur in rosaceo, ut perungantur ægri in frigidis febribus: & ipsi adalligãtur ægris. Item ex asello pisce lapilli, qui plena luna inueniuntur in capite, alligantur in linteolo. Pagri fluuiatilis longissimus dens capillo adalligatus, ita ut quinque diebus eum qui alligauerit, non cernat æger. Ranæ uero in triuio decoctæ oleo abiectis carnibus perunctos liberant quartanis. Sunt qui strangulatas in oleo ipsas clàm adalligent, oleóque eo perungant. Cor earum adalligatum frigora febrium minuit, & oleum in quo intestina decocta sint. Maxime autem quartanis liberant ablatis unguibus ranæ adalligatæ, & rubetæ. Iecur eius uel cor adalligatur in panno leucophæo. Cancri fluuiatiles triti in oleo & aqua perunctis ante accessiones in febribus prosunt. Aliqui & piper addunt. Alij decoctos ad quartas in uino è balneo egressis bibere suadent in quartanis. Aliqui uero sinistrum oculum deuorari iubent. Magi quoque oculis earum ante solis ortum adalligatis ægro, ita ut cæcas demittant in aquam, tertianas abigi promittunt. Eosdémque oculos cum carnibus lusciniæ in pelle ceruina adalligatos, præstare uigiliã somno fugato tradunt. In lethargúmq; uergẽtibus coagulo balenæ aut uituli marini ad olfactum utuntur. Aliqui sanguinem testudinum lethargicis illinunt. Tertianis mederi dicitur & spondylus per se adalligatus. Quartanis cochleæ fluuiatiles in cibo recẽtes. Quidam ob id asseruant sale, ut dent tritas in potu. Strombi in aceto putrefacti, lethargicos excitant odore. Prosunt & cardiacis. Cachecticis, quorum corpus macie conficitur, tetheæ utiles sunt cum ruta ac melle. Hydropicis medetur adeps Delphini liquatus, & cum uino potus. Grauitati saporis occurritur tactis naribus unguento, aut odoribus, uel quoquo modo obturatis. Strombi quoque carnes tritæ, & in mulsi tribus heminis pari modo aquæ, aut si febres sint, ex aqua mulsa datæ prosunt. Item succus cancrorum fluuiatilium cum melle. Ranæ quoque aquaticæ in uino uetere & farre decoctæ, ac pro cibo sum-

ptæ, ita ut bibatur ex eodem uase: uel testudo decisis pedibus, capite, cauda, & intestinis exemptis, reliqua carne ita condita, ut citra fastidium sumi possit. Cancri fluuiatiles ex iure sumpti & phthisicis prodesse traduntur. Adusta sanãtur cancri marini uel fluuiatilis cinere, & ea quæ feruenti aqua combusta sunt. Hæc curatio etiam pilos restituit cum cancrorum fluuiatilium cinere: putántque utendũ cum cera & adipe ursino. Prodest & febri ranarũ fellis cinis. Ignes sacros restinguunt ranarum uiuentium uentres impositi: pedibúsque posterioribus pronas adalligari iubẽt, ut crebriore anhelitu prosint. Vtuntur & silurorum capitum cinere salsamentorum ex aceto. Pruritum scabiémque non hominum modò, sed & quadrupedum efficacissimè sedat iecur pastinacæ decoctum in oleo. Neruos præcisos purpurarum cauum quo se operiunt, tusum glutinat. Lethargicos coagulum uituli adiuuat in uino potum oboli pondere: item ichthyocollæ. Tremulos iuuat castoreum, si ex oleo perungatur. Mullos in cibo inutiles neruis inuenio. Sanguinem fieri piscium cibo putant, sisti polypo tuso illitoque. De quo & hæc traduntur, muriam ipsum ex sese emittere, & ideo non debere addi in coquendo. secari arundine. ferro enim intingi, uitiumque trahere natura deserente. Ad sanguinem sistendum & ranarum illinunt cinerem, uel sanguinem inarefactum. Quidam ex ea rana quam Græci calamiten uocant, quoniam inter arundines fruticésque uiuat, minima omnium & uiridissima, cinerem fieri iubẽt. Aliqui & nascentiũ ranarum in aqua, quibus adhuc cauda est, in calice nouo combustarum cinerem, si per nares fluat, inijciendum. Diuersus hirudinum, quas sanguisugas uocant, ad extrahendum sanguinẽ usus est. Quippe eadem ratio earũ, quæ cucurbitarũ medicinalium, ad corpora leuanda sanguine, spiramenta laxãda, iudicatur. Sed uitium, quòd admissæ semel, desyderiũ faciunt circa eadem tempora anni semper eiusdem medicinæ. Multi podagris quoquè admittendas censuere. Decidunt satietate, & pondere

dere ipso sanguinis detractæ, aut sale aspersæ. Aliquando tamen adfixa relinquunt capita, quæ caussa uulnera insanabilia facit, & multos interimit, sicut Messalinum è cõsularibus patricijs, cum ad genua admisisset. Inuehunt uirus remedio uerso, maximéque ruffæ ita formidantur. Ergo sugentia ora forficibus præcidunt, ac ueluti siphonibus defluit sanguis, paulatímq; morientium capita se contrahunt, nec relinquuntur. Natura earum aduersatur cimicibus, & suffitu necat eos. Fibrinarum pellium cum pice liquida combustarum cinis, narium profluuia sistit, succo porri mollitus. Extrahit tela corpori inhærentia. Sepiarum testæ ex aqua, salsamentorum carnes, cancri fluuiatiles triti, siluri fluuiatilis, qui & alibi quàm in Nilo nascitur, carnes impositæ recentes siue salsæ. Eiusdem cinis extrahit, & adeps: & cinis spinæ eius uicem spodij præbet. Vlcera quæ serpunt, & quæ ex his excrescunt, ex capite menarum cinis uel siluri coercet. Carcinomata, percarum capita salsarum, efficacius si cineri earum misceatur sal, & cunila capitata oleóque subigantur. Cancri marini cinis usti cum plumbo, carcinomata compescit. Ad hoc & fluuiatilis sufficit cum melle, lineáq; lanugine. Sed aliqui malunt alumen melque miscere cineri. Phagedænæ siluro inueterato, & cum sandaracha trito, cacoëthe & nomæ & putrescentia cybio uetere sanantur. Vermes uerò innati, ranarũ felle tolluntur, fistulæ aperiuntur, siccantúrque salsamentis cum linteolo immissis, intráque alterum diem callum omnem auferunt, & putrescentia ulcerum, quæque serpunt, emplastri modo subacta & illita. Et salpes expurgat ulcera in linteolis concerptis. Item echinorum testæ cinis. Carbunculos coracinorum salsamenta illita discutiunt. Item mullorum salsamenti cinis. Quidam capite tantum utuntur cum melle, uel coracinorum carne. Muricum cinis cum oleo tumorem tollit. Cicatrices fel scorpionis marini. Verrucas tollit glani iecur tritum: Capitis menarum cinis cum allio tritus (ad thymia crudis utuntur) Fel scorpionis marini ruffi: Smari-

des tritæ illitæ. Alex deferuefacta unguium scabritiam, cinísque è capite menarum extenuat. Mulieribus lactis copiam facit glaucíscus è iure sumptus, & smarides cum ptisana sumptæ, uel cum fœniculo decoctæ. Mammas ipsas muricum uel purpuræ testarum cinis cum melle efficaciter sanat. Cancri fluuiatiles illiti uel marini pilos in mamma, uel muricum carnes appositæ tollunt. Squatinæ illitæ crescere mammas non patiuntur. Delphini adipe linamenta accensa excitant uuluæ strangulatu oppressas. Item scombri in aceto putrefacti. Percarum uel menarum capitis cinis admixto sale & cunila, oleóque, uuluæ medetur. Suffitione quoque secundas extrahit. Item uituli marini adeps instillatur igni naribus intermortuarum uuluæ uitio, & cum coagulo eiusdem in uellere impositus. Pulmonis marini cinis adalligatus, egregiè profluuia purgat. Echini uiuentes tusi, & in uino dulci poti. Sistunt & cancri fluuiatiles triti in uino, potíque. Item siluri suffitu præcipue Africi faciliores partus fieri dicuntur. Cancri ex aqua poti profluuia sistere, ex hyssopo purgare. Et si partus strangulctur, similiter poti auxiliantur. Eosdem recentes uel aridos bibunt ad partus continendos. Hippocrates ad purgationes, mortuosque partus utitur illis cum quinis lapathi radicibus, cum ruta & fuligine tritis, & in mulso datis potui. Item in iure cocti cum lapatho & apio, menstruas purgationes expediunt, lactísque ubertatem faciunt. Item in febri, quæ sit cum capitis doloribus, & oculorum palpitatione. Mulieribus in uino austero poti prodesse dicuntur. Castoreum ex mulso potum purgationibus prodest. Contraque uuluam olfactum cum aceto & pice, aut subditum pastillis. Ad secundas etiam uti eodem prodest cum panace in .iiij. cyathis uini. Et à frigore laborantibus ternis obolis. Sed si castoreum fibrúmue supergrediatur grauida, abortum facere dicitur, & periclitari partus si superferatur. Mirum & quod de torpedine inuenio. Si capiatur cũ luna in libra fuerit, triduoq; asseruetur sub dio, faciles

partus

partus facere postea quoties inferatur. Adiuuare & pastinacæ radius adalligatus umbilico existimatur, si uiuenti ablatus sit, ipsáque denuo in mare dimissa. Inuenio apud quosdam ostracium uocari, quod aliqui onychen uocant, hoc suffitum uuluæ pœnis mirè resistere. Odorem esse castorei, meliúsque cum eo ustum proficere. Vetera quoque ulcera & cacoëthe eiusdem cinere sanari. Nam carbunculos & carcinomata in mulierum parte præsentissimo remedio sanari tradunt cancro fœmina, cum salis flore contuso post plenam lunam, & ex aqua illito. Psilothrum est thynni sanguis, fel, iecur: siue recentia, siue seruata. Iecur etiam tritum, mixtáque cedria plumbea pyxide asseruatum. Ita pueros mangonizauit Salpe obstetrix. Eadē uis est pulmonis marini, leporis marini sanguine & felle, uel si in oleo lepus hic necetur: Cancri scolopendræ marini cinis cum oleo: Vrtica marina trita ex aceto scillite. Torpedinis cerebrum cum alumine illitum 16. luna. Ranæ paruæ (quam in oculorum curatione descripsimus) sanies efficacissimè psilothrum est, si recens illinatur, & ipsa arefacta ac tusa, mox decocta tribus heminis ad tertias, uel in oleo decocta æreis uasis. Eadem mensura alij ex quindecim ranis conficiunt psilothrum, sicut in oculis diximus. Sanguisugæ quoque tostæ in uase fictili, & ex aceto illitæ, eundem contra pilos habent effectum. Et suffitus urentium eas, necat cimices inuectas. Castoreo quoque cum melle pro psilothro usi pluribus diebus reperiuntur. In omni autem psilothro uellendi prius sunt pili. Infantium gingiuis dentitionibúsque multū confert Delphini cum melle dētium cinis, & si ipso dente gingiuæ tangantur. Adalligatúsq; idem pauores repentinos tollit. Idē effectus & caniculæ dētis. Vlcera uerò quæ in auribus, aut ulla corporis parte fiant, cancrorū fluuiatiliū succus cum farina bordeacea sanat. Et ad reliquos morbos triti in oleo percūctis prosunt. Siriaséisq; infantiū spōgia frigida cerebro humefacto rana inuersa adalligata efficacissime sanat, quam aridā inueniri affirmāt.

Mullus in uino necatus, uel piscis rubellio, uel anguillæ duæ, item uua marina in uino putrefacta, ijs qui inde biberint, tædium uini affert. Venerem inhibet echeneis, & hippopotami frontis è sinistra parte pellis in linteolo adalligata, felue torpedinis uiuæ genitalibus illitum. Concitant cochlearum fluuiatilium carnes sale adseruatæ, & in potu ex uino datæ: Erythini in cibo sumpti: iecur ranæ dryophytes & calamitæ in pellicula gruis alligatum, uel dens crocodili maxillaris annexus brachio, uel hippocampus, uel nerui rubetæ dextro lacerto adalligati. Amorem finit in pecoris recenti corio rubeta alligata. Equorum scabiem ranæ decoctæ in aqua extenuant, donec illini possit: aiúntq; ita curatos non repeti postea. Et Salpe negat canes latrare quibus in offa rana uiua data sit. Inter aquatilia dici debet & calamochnus, latine adarca appellata. Nascitur circa arundines tenues è spuma aquæ dulcis ac marinæ, ubi se miscent. Vim habet causticam, ideo acopis additur contra perfrictionum uitia. Tollit & mulierum lentigines in facie. Et calami simul dici debent. Phragmitis radix recéns tusa luxatis medetur, & spinæ doloribus ex aceto illita. Cyprij uero, qui & donax uocatur, cortex alopecijs medetur ustus, & ulceribus ueteratis. Folia extrahendis quæ infixa sint corpori, & igni sacro. Paniculæ flos si aures intrauerit, exurdat. Sepiæ atramento tanta uis est, ut in lucerna addito Aethiopas uideri ablato priore lumine, Anaxilaus tradat. Rubeta decocta, & in aqua potu data, suum morbis medetur, uel cuiuscunque ranæ cinis. Pulmone marino si confricetur lignum, ardere uidetur, adeò ut baculum ita præluceat.

De spongiarum natura iterum, & de medicinis ex ipsis, ex lib. 31. Cap. XI.

Spongiarum genera diximus in naturis aquatilium marinorum. Quidã eas ita distinguũt. Alias ex his mares existimauere, tenui fistula, spißiorésq;, persorbẽtes, & quæ tingũtur in delicijs aliquando & purpura. Alias fœminas, maioribus fistulis ac perpetuis. E maribus

duriores alias, quas appellant tragos, tenuissimis fistulis atque densissimis. Candidæ cura fiunt. E mollissimis recentes per æstatem tinctæ salis spuma, ad lunam & pruinas sternũtur inuersæ, hoc est qua parte adhæsere, ut candorem bibant. Animal esse docuimus, etiam cruore inhærente. Aliqui narrant & auditu regi eas, contrahíq; ad sonum, exprimentes abundantiam humoris: nec auelli petris posse: ideo abscindi, & saniem emittere. Quin & eas quæ ab aquilone sint genitæ, præferunt cæteris. Nec usquam diutius durare spiritũ medici affirmant. Sic & prodesse corporibus, quia nostro suum misceant, & ideo magis recentes, magísq; humidas: sed minus in calida aqua, minúsq; unctas, aut unctis corporibus impositas. Et spissas minus adhærescere. Mollissimum genus earum penicilli, oculorum tumores leuant ex mulso impositi. Iidem abstergendæ lippitudini utilissimi. Eósque tenuissimos & mollissimos esse oportet. Imponuntur spongiæ ipsæ epiphoris ex posca, ex aceto calido ad capitis dolores. De cætero recentes discutiunt, molliunt, mitigant: ueteres conglutinant uulnera. Vsus earum ad abstergenda, fouenda, aperienda à fotu, dum aliud imponatur. Vlcera quoque humida & senilia impositæ siccant. Fracturæ & uulnera spongijs utilissimè fouentur. Sanguis rapitur in secando, ut curatio perspici poßit. Et ipsæ uulnerum inflãmationibus imponũtur, nunc siccæ, nunc ex aceto inspersæ, nunc è uino, nunc ex aqua frigida. Ex aqua uerò cælesti impositæ, secta recentia non patiuntur intumescere. Imponuntur & integris partibus, sed fluxione occulta laborantibus, quæ discutienda sit: & ijs quæ apostemata uocant, melle decocto perunctis. Item articularijs, aliàs aceto salso madidæ, aliàs è posca. Si ferueat impetus, ex aqua. Eædem & callo salsa madidæ. At contra scorpionum ictus ex aceto. In uulnerum curatione & succidæ lanæ uicem implent, nunc ex uino & oleo, nunc ex eadem. Differentia hæc, quòd lanæ emolliunt, spongiæ coercent rapiúntq; uitia ulcerum. Circumligantur &

hydropicis siccæ, uel ex aqua tepida poscáue, utcunque blandioribus opus est, opeririue aut siccari cutem. Imponuntur & his morbis quos uaporari oporteat, feruenti ex aqua perfusæ, expressǽq; inter duas tabulas. Sic & impositæ stomacho prosunt; & in febri contra nimios ardores. Sed spleneticis è posca, ignibus sacris ex aceto, efficaciores quàm aliud. Imponi oportet sic, ut sanas quoque partes spatiose operiāt. Sanguinis profluuium sistunt ex aceto, aut frigida. Liuorem ab ictu recentem, ex aqua salsa calida sæpius mutata tollunt, testium tumorem dolorémq; ex posca. Ad canum morsus utiliter concisæ imponuntur ex aceto, aut frigida, aut melle, abunde subinde humectandæ. Africanæ cinis cum porri sectiui succo, sanguinē reijcientibus haustu salis ex frigida prodest. Idem cinis cum oleo uel aceto fronti illitus, tertianas tollit. Priuatim Aphricanæ ex posca tumorē discutiunt. Omnium autem cinis cum pice crematarum, sanguinem sistit uulnerum. Aliqui raras tantum ad hoc cum pice urunt. Et oculorum caussa comburūtur in cruda olla figulini operis, plurimū proficiente eo cinere contra scabricias genarum, excrescentésque carnes, & quicquid opus sit ibi destringere, spissare, explere. Vtilius in eo usu lauare cinerem. Præstant & strigilum uicem linteolorúmque affectis corporibus. Et contra solem aptè protegunt capita. Medici inscitia ad duo nomina eas redegere, Africanas, quarum firmius sit robur: Rhodiacásque, ad fouendum molliores. Nunc autē mollissimæ circa muros Antiphelli urbis reperiuntur. Trogus author est, circa Lyciam penicillos mollissimos nasci in alto, unde ablatæ sint spongiæ. Polybius super ægrum suspensos quietiores facere noctes.

Animalium

Animalium omnium in mari uiuentium.176.genera esse
Cap.X I I.ex lib. 32.

Peracta aquatilium dote, non alienum uidetur indicare per tot maria tam uasta, & tot millibus passuum terræ infusa, extráque circundata mensura penè ipsius mundi, quæ intelligantur animalia centum septuaginta sex omnium generum esse, eáque nominatim complecti, quod in terrestribus uolucribúsque fieri non quit. Neque enim omnis Indiæ Aethiopiæq; *aut* Scythiæ, *desertorúmue nouimus feras aut uolucres, cum hominum ipsorum multo plurimæ sint differentiæ, quas inuenire potuimus. Accedat his* Taprobane, *insulæq; aliæ oceani fabulosè narratæ. Profectò conueniet, non posse omnia genera in contemplationem uniuersam uocari. At hercule in tanto mari oceano quæcunq; nascuntur, certa sunt, notioráq; (quod miremur) quæ profundo natura mersit. Vt à beluis ordiamur, arbores, physeteres, balenæ, pristes, tritones, nereides, elephāti, homines qui marini uocātur, rotæ, orcæ, arietes, musculi, & alij pisciū forma, arietes,* Delphini, *celebrésque* Homero *mituli. Luxuriæ uerò testudines, & medicis fibri, quorū è genere lutras nusq̄ mari accepimus mergi, tantū marina dicētes. Iā caniculæ, dromones, cornutæ, gladij, serræ: cōmunésq; mari, terræ, amni, hippopotami, crocodili. Et amni tantum ac mari thynni, thynnides, siluri, coracini, percæ. Peculiaris autē maris acipēser, aurata, asellus, acarne, aphya, alopecias, anguilla, araneus, box, batis, bāchus, batrachus, belonæ, quos aculeatos uocamus, balanus, coruus, cytharus. Chromborū genera, cyprinus, chalcis, cobio. Callarias asellorū generis, ni minor esset. Colias siue parianus, siue saxitanus à patria* Bætica, *lacertorū minima. Ab his* Mæotici, *cybium (ita uocatur cōcisa pelamis, quæ post. xl. dies à ponto in* Mæotin *reuertitur)* Cordyla, *& hæc pelamis pusilla, cum in pontū è* Mæotide *exit, hoc nomē habet: cantharus, callionymus, siue uranoscopus, cinædi soli pisciū lutei:* Cnide, *quā nos urticā uocamus. Cācrorū genera, chamætrachea,*

chamæleos, chamæpelorides generis uarietate distantes & rotunditate. Chamæglycimerides, quæ sunt maiores quàm pelorides, colycia, siue corophia. Concharũ genera, inter quæ & margaritiferæ cochleæ, quarum generis pentadactyles, melicembales, echinophoræ dicuntur quibus cantant. Extra has *sunt rotundæ in oleario usu cochleæ, cucumis, cynopus, cammarus, cynosdexia, draco. Quidã aliud uolunt esse dracunculũ. Est autẽ graculo similis. Aculeos in brãchijs habet ad caudam spectãteis. Sic & scorpio lædit dum manu tollitur, erythinus, echeneis, echinus. Elephanti locustarum generis nigri, pedibus quaternis bisulcis, præterea brachia duo, binis articulis, singulisq; forficulis denticulatis.* Fabri *siue zeus, glaucisci, glanius, gonger, gerres, galeos, garus, hippus, hippuros, hirundo, halipleumon, hippocampos, hepar, helacathenes. Sunt lacertorum genera, loligo uolitans, locustæ, lucernæ, liparis, lamyrus, lepus, leones (quorum brachia cancris similia sunt, reliqua pars locustæ) mullus, merula inter saxatiles laudata, mugil, melanurus, mena, meryx, murena, mys, mitulus, myslus, murex, oculata, ophidion, ostrea, otia, orcynon. hic est pelamidũ generis maximus, neq; redit in* Mæotin, *similis* Tritoni, *uetustate melior.* Orphus, *orthragoriscus, phager, phycis saxatilium, pelamis, earum generis maxima apolectus uocatur, durior* Tritone, *phorcus, phytharus, passer, pastinaca. Polyporum genera, pectines maximi & nigerrimi æstate. Laudatissimi* Mitylenis, Tyndaride, Salonis, Altini, Antij, *in insula* Alexandriæ *in* Aegypto, *pectunculi, purpuræ, percides, pinna, pinnotheræ, rhina, quã squatinã uocamus, rhombus, scarus principalis hodie.* Solea, *sargus, scylla, sarda (ita uocatur pelamis longa ex oceano ueniens, scomber, salpa, sparus, scorpæna, scorpios, sciadeus, sciæna, scolopendra, smyrus, scepini, strombus, solen, siue aulos, siue donax, siue onyx, siue dactylus, spondylus, smarides, stella, spongia.* Turdus *inter saxatiles nobilis.* Tomus, *thurianus, quem alij xiphiam uocant, thessa, torpedo, tethea.* Triton *pelamidum*

lanidum generis magni, ex eo uræa cybia fiunt. Vrenæ, uua, xiphiæ. His adijciemus apud Ouidium posita nomina, quæ apud neminem alium reperiuntur: sed fortaßis in Ponto naſcuntur, ubi id uolumen ſupremis ſuis temporibus inchoauit: Bopgyrum in ſcopulis uinĉtem, orphum rubentem, rhacinúmque pullum, piĉtas mormyras, auréique coloris chryſon. Præterea paruum teragum, & placẽtem cauda labrum, epodas lati generis. Præter hæc inſignia piſcium tradit channen ex ſeipſa concipere, glaucum æſtate nunquam apparere, pompilum qui ſemper comitetur nauigiorum curſus, chromin qui nidificet in aquis. Helopem quoque dicit eſſe noſtris incognitum undis. Ex quo apparet falli eos qui eundem acipenſerem exiſtimauerunt. Helopi palmam ſaporis inter piſces multi dedere. Sunt præterea à nullo authore nominati, ſudis latine appellata, à græcis ſphyræna, roſtro ſimilis nomine, magnitudine inter ampliſsimos, rarus, ſed tamen non degener: & pernæ concharum generis, circa Pontias inſulas frequentiſsime. Stant uelut ſuillo crure longo in arena defixæ, hiantéſque quà lympitudo eſt, pedali non minus ſpatio. Cibum uenantur. dentes in circuitu marginum habent pectinatim ſpiſſatos. Intus pro ſpondylo grandis caro eſt. Et hyænam piſcem uidi in Aenaria inſula captum, caput exerentem. Præter hæc purgamenta aliqua relatu indigna, & algis potius annumeranda, quàm animalibus.

FINIS.

Sequuntur à tergo Halieutica Ouidij, de quibus Plinius hoc ipſo lib. cap. 2. ita inquit, Mihi uidentur mira & quæ Ouidius prodidit piſcium ingenia in eo uolumine quod Halieuticôn inſcribitur. & ſtatim in principio huius paginæ, His adijciemus apud Ouidium &c.

P. OVIDII NASONIS HALIEVTICA.

Olim à natura, quæ est rerum arguta creatrix,
Accepit mundus legem, dedit arma per omnes,
Admonuítque sui. uitulus sic nanque minatur,
Qui nondum gerit in tenera iam cornua fronte.
Sic damæ fugiunt, pugnant uirtute leones,
Et morsu canis, & caudæ sic scorpius ictu:
Concussísque leuis pennis sic euolat ales.
Omnibus ignotæ mortis timor, omnibus hostem,
Præsidiúmque datum sentire, & noscere teli
Vímque modúmque sui. Sic & scarus arte sub undis
Si in nassæ fors vimineæ fallẽtia claustra
Decidit, assumptámque dolo tandem pauet escam,
Non audet radijs obnixa occurrere fronte,
Auersus crebro ueniens sed uerbere caudæ
Laxans subsequitur, tutúmque euadit in æquor.
Quin etiam si forte alius, dum hinc inde nataret,
Mitis luctantem scarus hunc in uimine uidit,
Auersi caudam morsu tenet, atque laborem
Conatúmque regit, donec nassa ille resultet.
Sæpia tarda fugæ, tenui cum forte sub unda
Deprensa est, iamiamque manus timet illa rapaceis,
Inficiens æquor, nigrum uomit illa cruorem,
Auertítque uices, oculos frustrata sequentes.
Clausus rete lupus, quanuis immanis & acer,
Dimotas cauda sulcans submissus arenas
Emicat, atque dolos saltu deludit inultus.
Et murena ferox, teretis sibi conscia tergi,
Ad laxata magis conuersa foramina retis,

Tandem

Tandem per multos euadit lubrica flexus.
Exemplóque nocet, cunctísq; interuenit una.
At contra scopulis crinali corpore segnis
Polypus hæret, & hac eludit retia fraude,
Et sub lege loci sumit mutátque colorem,
Semper ei similis quem contigit. atque ubi prædam
Pendentem setis auidus rapit, hic quoque fallit
Elato calamo, cum demum emersus in auras
Brachia dissoluit, populatúmque expuit hamum.
At mugil cauda pendentem euerberat escam,
Excussámque legit. Lupus acri concitus ira,
Discursu fertur uario, fluctúsque ferentes
Prosequitur, quassátque caput, dum uulnere sæuus
Laxato cadat hamus, & ora patentia linquat.
Nec proprias uires nescit murena nocendi,
Auxiliansque sibi morsu nec eo minus acri
Deficit, aut animos ponit captiua minaceis.
Anthias his tergo quæ non uidet, utitur armis,
Vim spinæ nouitque suæ, uersoque supinus
Corpore lina secat, fixumque intercipit hamum.
Cætera quæ densas habitant animalia syluas,
Aut uani quatiunt semper lymphata timores,
Aut trahit in præceps non sana ferocia mentis.
Ipsa fugam natura monet, uel comminus ire.
Impiger ut leo cum uenantum sternere pergit
Agmina, & aduersis infert sua pectora telis:
Quóque uenit fidens magis, & sublatior ardet,
Concussitque toros, & uiribus addidit iram:
Concidit, atque suo properat sibi robore letum.
Fœdus Lucanis prouoluitur Vrsus ab antris,

Quid nisi pondus iners, stolidaque ferocia mentis?
Actus aper, setis iram denunciat hirtis:
Et ruit, oppositi nitens in uulnera ferri,
Pressus & emisso moritur per uiscera telo.
Altera pars fidens pedibus, dat terga sequenti,
Vt pauidi lepores, & fuluo tergore damæ,
Et capto fugiens ceruus sine fine timore.
Ipsa sequi natura docet, uel comminus ire.
Hic generosus bonos, & gloria maior equorum,
Nam capiunt animis palmam, gaudéntque triumpho,
Seu septem spatijs circo meruere coronam:
Nónne uides uictor quanto sublimius altum
Attollat caput, & uulgi se uenditet auræ?
Celsáue cum cæso decoratur terga leone,
Quàm tumidus, quantóq; uenit spectabilis actu,
Compescátque solum generoso concita pulsu
Vngula, sub spolijs grauiter redeuntis opimis.
Quæ laus prima canum, quibus est audacia præceps,
Venandíque sagax uirtus, uirésque sequendi,
Quæ nunc elatis rimantur naribus auras,
Et nunc demisso quærunt uestigia rostro,
Et produnt clamore feram, dominúmque uocando
Increpitant. quem si collatis effugit armis,
Insequitur tumulósque canis, campósque per omnes.
Noster in arte labor positus, spes omnis in illa.
Nec tamen in medias pelagi te pergere sedes
Admoneam, uastíque maris tentare profundum.
Inter utrunque loci melius moderabere finem,
Aspera num saxis loca sint: nam talia lentos
Deposcunt calamos: at purum retia littus.

Num mons

Num mons horrentes demittat celsior umbras
In mare: nam uarie quidam fugiuntque petuntque.
Num uada subnatis imo uiridentur ab herbis.
* *

Òblectétque moras, & molli seruiat algæ.
Descripsit sedes uarias natura profundi:
Nec cunctos unà uoluit consistere pisces.
Nam gaudent pelago, quales scombrique bouesque,
Hippuri celeres, & nigro tergore milui,
Et preciosus helops, nostris incognitus undis:
Ac durus xiphias, ictu non mitior ensis:
Et pauidi magno fugientes agmine thunni.
Parua echeneis adest (mirum) mora puppibus ingens:
Tuque comes ratium, tractique per æquora sulci,
Qui semper spumas sequeris pompile nitentes.
Cercyrosque ferox scopulorum fine moratus,
Cantharus ingratus succo, tum concolor illi
Orphas, cæruleaque rubens erythinus in unda,
Insignis sargusque notis, insignis & alis,
Et super aurata sparulus ceruice refulgens,
Et rutilus pagur, & fului synodontes, & ex se
Concipiens channe, gemino fraudata parente.
Tum uiridis squamis paruo saxatilis ore
Et rarus faber, & pictæ mormyres, & auri
Chrysophrys imitata decus, tum corporis umbræ
Liuentis rapidique lupi, percæque, tragique.
Quin laude insignis caudæ melanurus, & ardens
Auratis murena notis, merulæque uirentes,
Immitisque suæ conger per uulnera gentis,
Et capitis duro nociturus scorpius ictu,

Ac nunquam æſtiuo conſpectus ſydere glaucus.
At contrà herboſa piſces laxantur arena,
Vt ſcarus epaſtas ſolus qui ruminat eſcas.
Fœcundumque genus menæ, lamiroſque, ſmariſque,
Atque immunda chromis, merito uiliſſima ſalpa,
Atque auium dulces nidos imitata ſub undis,
Et ſqualus tenui ſuffuſus ſanguine, mullus,
Fulgentes ſoleæ candore, & concolor illis
Paſſer, & adriaco mirandus littore rhombus.
Tunc epodes lati, tum molles tergore ranæ,
Extremi Γaſ *
* *

Lubricus & ſpina nocuus non gobius ulla,
Et nigrum niueo portans in corpore uirus
* *

Lolligo, durique ſues, ſinuoſaque ceſſ *
Et tam deformi non dignus nomine aſellus,
Tuque peregrinis acipenſer nobilis undis.
* *

FINIS.